

Onze Defensie,

DOOR

W. COOL,

Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf.

(Vervolg van blz. 745.)

IV. *Recruteering, dislocatie.*

Gaan wij thans na op welke wijze de dienstplichtigen waren te recruteeren.

Bij het tegenwoordig stelsel geschiedt de inlijving, gelijk bekend, provinciesgewijze, door de zorgen van de provinciale adjudanten. Voor elke provincie wordt jaarlijks, naar verhouding van de ingeschrevenen voor de militia, het door haar te leveren contingent bepaald en — gedeeltelijk in verband met de dislocatie — de verdeeling daarvan over de verschillende korpsen en onderdeelen opgemaakt. ¹⁾

Aangezien nu echter de garnizoenen zeer ongelijk over ons land verdeeld liggen en het bovendien tot dusverre wenschelijk voorkwam verschillende onderdeelen (als b.v. het regiment Grenadiers en Jagers) uit het geheele land of uit het grootste gedeelte daarvan te recruteeren, heeft dit stelsel het nadeel vele verplaatsingen bij mobilisatie na zich te slepen en hooge eischen aan het spoorwegvervoer te stellen.

Zoo leverden, om slechts één voorbeeld te noemen, tot de invoering der jongste militiewetten de noordelijke provinciën *Friesland, Groningen* en *Drente* gemiddeld 's jaars 1800, makende dus in 7 lichtingen $6.12 \times 1800 =$ ruim 11.000 dienstplichtigen, terwijl hier slechts één regiment van 4 bataljons, $4 \times 4 \times 175 = 2800$ dienstplichtigen tellende, in garnizoen lag. Ook thans zal bij eene lichte van rond 2750 man (volgens den meer aangehaalden staat), makende over 8 lichtingen $6.94 \times 2750 =$ rond 19.100 dienstplichtigen, en aannemende, dat in deze provinciën nagenoeg 2 regimenten, ad rond 6.000 dienstplichtigen, in garnizoen zullen komen, een belangrijk troepentransport reeds alleen van miliciens moeten plaats hebben. Een transport, dat wanneer de concentratie van deze, tot de 1ste Divisie behoorende troepen in het Ooster

¹⁾ Zie den reeds meermalen aangehaalden „Staat voor de verdeeling over de korpsen en onderdeelen van korpsen van hen, die worden ingelijfd voor de aandeelen van de onderscheidene Provinciën des Rijks”.

of Zuid-Oosten, b.v. aan den *IJsel* of in *Limburg* moest geschieden, langs zeer bedreigde banen zou moeten plaats hebben. ¹⁾

Gezwegen dus nog van omstandigheden, als zich in den afgeloopen winter voordeden, die het geheele spoorwegtransport in de waagschaal stelden, komt ons bij de tegenwoordige wijze van recruteeren in verband met de thans bestaande dislocatie der troepen de tijd, benoodigd om het zeer groot aantal te verplaatsen troepen, met bijbehorende paarden, voertuigen, munitie, bagage, enz., over betrekkelijk groote afstanden te vervoeren, te belangrijk voor.

In publieke geschriften kan hierover natuurlijk niet meer gezegd worden, maar hiervan kan men zich toch overtuigd houden, dat een eventueele vijand, wel zóó ver met den toestand bekend zal zijn om te weten, dat in de grootst mogelijke snelheid van optreden voor hem de grootste kans op de overwinning ligt.

Op dat, voor ons grootste gevaar moeten wij dus bedacht zijn, daartegen moeten in de allereerste plaats door ons maatregelen getroffen worden.

Daarvoor moeten onze divisieën, te allen tijde gereed — maar ook ter plaatse gereed staan.

Slechts één stelsel waarborgt ons dit, n.l. de zoover mogelijk uitgestrekte *localisatie der militia* en de daarmede verband houdende *dislocatie der troepen*.

Het is een eisch, waaraan voorzeker bezwaren zijn verbonden — die wij zoo aanstonds zullen aangeven —, maar die ter zijde gesteld en overwonnen moeten worden, zal men geen gevaar loopen al de moeite, al de offers — persoonlijke en financieele — jaren en jaren voor onze defensie besteed, nutteloos te zien verloren gaan!

Voor de infanterie zal die *locale* indeeling, evenals thans door de Regeering is geschied voor de infanterie der landweer, de minste bezwaren opleveren, ook voor de vestingartillerie zal recruiteering uit de in de nabijheid der duurzame versterkingen gelegen districten geen te groote moeilijkheden veroorzaken.

Voor de bereden- en technische troepen zal eene uitbreiding van het recruiteeringsgebied over een geheel divisiedistrict — *het* divisiedistrict, waartoe de troepen behooren — noodzakelijk zijn, voor enkele afdeelingen daarentegen recruiteering uit het geheele land gehandhaafd moeten blijven.

Overeenkomstig de indeeling van ons veldleger in 6 divisieën, zouden wij dan ook ons grondgebied in 6 divisiedistricten wenschen te verdeelen, omvattende in de eerste plaats de gemeenten, waaruit de dienstplichtigen voor eene infanteriedivisie moeten worden verkregen,

¹⁾ Stellende, dat eene oorlogsverklaring van *Duitschland* ons in den morgen van den 2^{en} mobilisatiedag bereikt — zeker nog geene zeer ongunstige onderstelling —, dan zal, indien ook *Duitschland* den vorigen dag met zijne maatregelen begonnen is, reeds in den avond van den 2^{en} mobilisatiedag de lijn *Groningen—Meppel—Zwolle* en voor het Z. deel ook de lijn *Leeuwarden—Meppel—Zwolle* niet meer veilig zijn.

terwijl verder de districten in het Westen en in het centrum van ons land mede die zouden moeten bevatten, waaruit de bezettingen der daarin gelegen sterkten te verkrijgen zouden zijn. Eindelijk zouden alle districten nog moeten bevatten de dienstplichtigen voor de zeemilitie, die voor de cavalerie-brigade, de rijdende artillerie, de verkeers-troepen (spoorweg-, telegraaf-, pontonnier-, luchtvaart- en electro-technische-afdeelingen) en de militaire werkers. Daar eerstgenoemde bereden troepen uitrukken, als opgemerkt, zonder de opkomst der met groot verloop zijnde lichten af te wachten, laatstgenoemde in aantal slechts van zeer geringe beteekenis zijn, is tegen de uit andere oogpunten gewenschte recrueteering van deze troepen uit het geheele land, geen overwegend bezwaar.

Op deze grondslagen zouden wij nu de recrueteering, als volgt, wenschen te zien geschieden.

Het *Iste of Noorder divisiedistrict*, bevattende de provinciën *Friesland, Groningen* en *Drente*, heeft te leveren:

1°. De dienstplichtigen voor de *1ste of Noorderdivisie*, ter sterkte van:

de infanterie, ad $\frac{1}{6}$ van 18720 (zie de berekening boven)	= 3120 dienstpl.
„ cavalerie, ad 1 eskadron (zie de berek. boven)	= 50 „
„ veldartillerie, ad $\frac{1}{6}$ van 1056 (zie de bere-	
kening boven)	= 176 „
den trein, ad $\frac{1}{6}$ van 660 (zie de berekening boven)	= 110 „
de veldpioniers, ad 2 compagnieën	= 100 „
„ hospitaalsoldaten, ad 1 compagnie	= 55 „
„ administratietroepen, ad $\frac{1}{6} \times 100$	= 16 „
te zamen	3627 „

2°. Een zesde deel van de uit alle (6) divisiedistricten te recruteeren dienstplichtigen voor de cavalerie-brigade, de rijdende artillerie, de verkeerstroepen, de militaire werkers:

$$\frac{1}{6} (600 + 120 + 400 + 390) = \pm 252 \text{ „}$$

3°. De dienstplichtigen voor de zeemilitie. Hierbij aan te nemen, dat uit de zeedistricten — het Noorder-, en de Westelijke divisiedistricten (I, V en VI) 150, uit elk der overige districten 50 dienstplichtigen worden ingelijfd.

	150 „
Derhalve totaal voor het Noorderdistrict	4029 „
	of rond 4030 dienstpl.

Het *IIde of Ooster divisiedistrict*, bevattende de provinciën *Overijssel* en *Gelderland* — met uitzondering van een gedeelte ten Zuiden van de Waal — heeft te leveren:

de dienstplichtigen voor de 2 ^{de} of Oosterdivisie, ad als boven,	3627 dienstpl.
het $\frac{1}{6}$ van het uit alle divisiedistricten te recruteeren gedeelte, ad als boven,	252 "
het aandeel in de zeemilitie	50 "
de dienstplichtigen voor de artilleriebezettingen van de forten <i>Westervoort</i> en <i>Pannerden</i> , te rekenen 1 compagnie ad	50 "
	<hr/> 3979 "
	of rond 3980 dienstpl.

Het III^{de} of Zuid-Ooster divisiedistrict, bevattende, behalve het overgebleven gedeelte van *Gelderland*, de provincie *Limburg* en het Oostelijk gedeelte van *Noord-Brabant*, leverende:

de dienstplichtigen voor de 3 ^{de} of Zuid-Ooster divisie, ad als boven,	3627 dienstpl.
het $\frac{1}{6}$ gedeelte, als boven,	252 "
de dienstplichtigen voor de zeemilitie	50 "
	<hr/> 3929 "
	of rond 3930 dienstpl.

Het IV^{de} of Zuid-Wester divisiedistrict, bevattende het overgebleven, Westelijk gedeelte van *Noord-Brabant*, *Zeeland* en van *Zuid-Holland* de eilanden met *Rotterdam*, leverende:

de dienstplichtigen voor de 4 ^{de} of Zuid-Westerdivisie, als boven,	3627 dienstpl.
het $\frac{1}{6}$ gedeelte, als boven,	252 "
de dienstplichtigen voor de zeemilitie	150 "
de dienstplichtigen voor de vestingartillerie voor de bezetting van de Stellingen <i>Brielle-Hellevoetsluis</i> , <i>Willemstad</i> , en het Z. gedeelte der <i>Nieuwe Hollandsche Waterlinie</i> , stel te zamen 7 compagnieën (waarvan 2 voor deze laatste), benevens $\frac{1}{2}$ compagnie vestingpioniers en $1\frac{1}{2}$ compagnie torpedisten, ad $7 \times 55 + \frac{1}{2} \times 50 =$	485 "
	<hr/> 4514 "
	of rond 4515 dienstpl.

Het V^{de} of Wester divisiedistrict, bevattende *Zuid-* en *Noord-Holland*, met uitzondering van de *Zuid-Hollandsche* eilanden, de gemeenten *Rotterdam* en *Amsterdam*, benevens het gebied door de *Nieuwe-Hollandsche Waterlinie* en de *Amsterdamsche Stelling* ingenomen. Het heeft te leveren:

de dienstplichtigen voor de 5 ^{de} of Westerdivisie, ad als boven,	3627 dienstpl.
die voor het $\frac{1}{6}$ van het aandeel, als boven,	252 "
die voor de zeemilitie, ad	150 "
transporteeren	<hr/> 4029 "

transport 4029 dienstpl.

verder die voor de bezettingen van den *Helder* en de pantserforten *de Harssens*, *IJmuiden* en *de Hoek van Holland*, te rekenen op 5 compagnieën vesting- en 3 compⁿ. pantserfort-artillerie, benevens $\frac{1}{2}$ compagnie torpedisten en $\frac{1}{2}$ compagnie vestingpioniers of te zamen

$$5 \times 55 + 3 \times 31 + 25 + 25 = \begin{array}{r} 418 \\ \hline 4447 \end{array} \quad \begin{array}{l} " \\ " \end{array}$$

of rond 4450 dienstpl.

Het VI^{de} of Centrum divisiedistrict, bevattende de provincie *Utrecht*, de gemeente *Amsterdam* en al de gemeenten, behoorende tot het gebied der *Nieuwe Hollandsche Waterlinie* (ten N. van de Merwede) en van de *Amsterdamsche Stelling*. Het levert:

de dienstplichtigen voor de 6de of Centrumdivisie, ad als boven, 3627 dienstpl.
die voor het $\frac{1}{6}$ van het aandeel, als boven, 252 "
die voor de zeemilitie 50 "

benevens die voor de artilleriebezetting en vestingpioniers voor de *N. H. Waterlinie* benoorden de Merwede en voor de *Amsterdamsche Stelling*, te rekenen op 17 compagnieën vestingartillerie (waarvan 10 voor de *Amsterdamsche Stelling*), 1 compagnie pantserfortartillerie en 3 compagnieën vestingpioniers, of te zamen

$$27 \times 55 + 1 \times 31 + 3 \times 50 = \begin{array}{r} 1666 \\ \hline 5595 \end{array} \quad \begin{array}{l} " \\ \text{dienstpl.} \end{array}$$

Recapituleerende moet dus worden gerecruteerd:

Uit het Iste	Divisiedistrict	4030	dienstplichtigen.
" "	IIde	3980	"
" "	IIIde	3930	"
" "	IVde	4515	"
" "	Vde	4450	"
" "	VIde	5595	"

Te zamen 26.500 dienstplichtigen, zijnde het vroeger — blz. 615 — daarvoor gevonden cijfer.

Daar de geheele mannelijke bevolking van ons land 2.603.446 zielen bedraagt, ¹⁾ zou dus elk district naar verhouding ongeveer moeten tellen:

het Iste	395.920	mannen.
" IIde	391.010	"
" IIIde	386.100	"
" IVde	443.570	"
" Vde	437.180	"
" VIde	549.670	"

¹⁾ Op 31 December 1901. Samengesteld uit de verschillende Verslagen van de Gedeputeerde Staten omtrent den toestand hunner provinciën over 1901; die voor 1902 waren nog niet geheel verschenen.

Op dezen grondslag zouden wij nu, met in achtneming zooveel mogelijk van de provinciale of andere belangrijke administratieve of natuurlijke grenzen, de gemeenten, waarvan de grenzen op de Gemeentenkaart van Nederland op de schaal van 1 : 400.000 of op de bijzondere provinciekaarten, schaal 1 : 200.000, zijn aangegeven, en waarvan de sterkte van de mannelijke bevolking in de verschillende jaarlijksche verslagen van de Gedeputeerde Staten wordt vermeld, tot districten van de vereischte sterkte kunnen samenvoegen.

Die (divisie) districten zouden dan voor de infanterie, (en voor de vestingartillerie ook in de districten van het Westen en van het Centrum) in onderdeelen — regiments- en bataljonsdistricten — moeten worden verdeeld, die de dienstplichtigen der infanterie (resp. der vestingartillerie) voor één regiment resp. voor één bataljon zouden leveren.

De tijd heeft ons ontbroken om dezen omvangrijken arbeid voor ons geheele land te verrichten; om echter een denkbeeld te geven van de wijze, waarop wij ons die samenvoeging en onderverdeeling voorstellen, hebben wij haar toegepast op één divisiedistrict, het Noordelijke, zich uitstreckende over *Friesland, Groningen* en *Drente*.

Daar de mannelijke bevolking dezer provinciën 404.195 bedraagt, nagenoeg overeenkomende met het voor het Noorder divisiedistrict berekende sterktecijfer — zie boven —, konden deze, zonder wijziging, in haar geheel tot vorming van één district samengevoegd blijven.

De hoofdplaatsen *Leeuwarden, Groningen* en *Assen* hebben wij ons mede als de hoofdplaatsen voor de regimentsdistricten gedacht, komende in elk dezer steden één regiment infanterie in garnizoen.

Van uit de hoofdplaatsen dezer regimentsdistricten heeft sectorsgewijze de onderverdeeling in bataljonsdistricten plaats, zoodat:

4	bataljonsdistricten (Friesche)	samenkomen te	<i>Leeuwarden</i> .
4	"	(Groningsche) "	" <i>Groningen</i> .
4	"	(Drentsche, Friesche en Groningsche)	samenkomen te <i>Assen</i> .

Uitgaande van deze hoofdplaatsen, worden dus hieraan straalsgewijze, in min of meer lange strooken, de veelhoeken verbonden, die elk de gemeenten van één bataljonsdistrict omvatten en dus elk ongeveer $\frac{404.195}{12} = 33.683$ mannen moeten tellen.

Bijlage D, en de bijgevoegde schets op Plaat I, geven de wijze aan, waarop uit de verschillende gemeenten de bataljonsdistricten zijn samengesteld, en deze tot regimentsdistricten zijn samengevoegd.

Bij mobilisatie trekken nu alle dienstplichtigen naar de hoofdplaats van hun regimentsdistrict.

Daar de kunstwegen in den regel straalsgewijze uit de hoofdplaatsen naar het platte land voeren, is, in omgekeerden zin, deze opkomst naar de hoofdplaatsen de natuurlijkste en dus de snelste.

Bovenstaande indeeling nader beschouwende, zal blijken, dat tot vor-

ming van het veel minder bevolkte Drentsche regimentsdistrict door *Friesland* en *Groningen* verschillende het meest in de nabijheid van *Assen* gelegen gemeenten zijn afgegeven, en wel:

Door <i>Friesland</i> tot vorming van het I ^{ste} of N.W. bataljonsdistrict:			
de gemeenten:	<i>Opsterland</i>	met 7958	} 21.275 mannen
	<i>Schoterland</i>	" 7617	
	<i>Smallingerland</i>	" 5700	
en tot vorming van het II ^{de} of Z.W. bataljonsdistrict:			
	<i>Oost Stellingwerf</i>	met 5117	} 13.016 "
	<i>West Stellingwerf</i>	" 7899	
	of te zamen	34.291	" ;
terwijl <i>Groningen</i> afstaat:			
aan het I ^{ste} of N.W. bat ^{ons} .district	<i>Leek</i>	met 2733	} 4989 "
	<i>Marum</i>	" 2256	
en " " III ^{de} " N.O.	" <i>Onstwedde</i>	" 5722	} 13.495 "
	<i>Vlagtwedde</i>	" 3291	
	<i>Wildervank</i>	" 4382	
	of te zamen	18.484	" .

Het regimentsdistrict <i>Assen</i> verkreeg hierdoor eene sterkte van:		
mannelijke bevolking van <i>Drente</i>	80.533	(op 31 Dec. 1901)
komt bij " " " <i>Friesche</i> gem.	34.291	
" " " " " <i>Groningsche</i> "	18.484	
	te zamen	133.308.

Het regimentsdistrict <i>Leeuwarden</i> :		
mannelijke bevolking van <i>Friesland</i>	172.687	(op 31 Dec. 1901)
gaat af " " " voor het regiments-		
district <i>Assen</i>	34.291	
	blijft	138.396.

Het regimentsdistrict <i>Groningen</i> :		
mannelijke bevolking van <i>Groningen</i>	150.975	(op 31 Dec. 1901)
gaat af " " " voor het regiments-		
district <i>Assen</i>	18.484	
	blijft	132.491,

overeenkomstig de in de Bijlage *D* opgegeven cijfers.

Het spreekt vanzelf, dat de indeeling der andere divisiedistricten niet op volkomen gelijke wijze zal kunnen plaats hebben. Behalve toch, dat de grenzen van deze niet, als bij het Noorder divisiedistrict, juist met de provinciale grenzen zullen kunnen overeenstemmen, zal het ook dikwijls niet wenschelijk zijn *alle* bataljonsdistricten, sectorsgewijze, in de hoofdplaats van het regimentsdistrict te doen samenkomen. Reeds in het gegeven voorbeeld heeft het bij het regimentsdistrict *Assen*, wegens de mindere beteekenis van deze hoofdplaats en de geringe dichtheid der bevolking, waardoor de tot de hoofdplaats af te leggen afstanden langs minder goede communicatiewegen belangrijk werden (tot ruim 50 KM.),

een punt van overweging uitgemaakt een *afzonderlijk* IV^{de} bataljonsdistrict in het Z.O. van *Drente* te vormen, waarvoor als hoofdplaats dan de belangrijke gemeente *Emmen* zou in aanmerking gekomen zijn. De dienstplichtigen van dit bataljonsdistrict zouden zich dan echter bij mobilisatie allen eerst naar *Emmen* moeten begeven om daarna gezamenlijk naar *Assen* te marcheeren. Tegenover het voordeel van een al dadelijk meer geconcentreerd zijn, bleef dan toch tijdverlies staan voor de dienstplichtigen, woonachtig in, tusschen *Emmen* en *Assen* gelegen gemeenten, waardoor de schaal misschien naar de andere zijde zou doorslaan.

Bij den langgestrekten vorm en de zeer blootgestelde ligging van de provincie *Limburg* moet echter zeker van het boven voorop gestelde beginsel afgeweken worden; hier moeten juist ter wille van de snelle en verzekerde opkomst der dienstplichtigen *Venlo*, *Roermond* en *Maastricht* afzonderlijke bataljonsdistricten vormen.

Ook zullen om politieke en financiële redenen, betere oefeningsterreinen, enz., de hoofdplaatsen van de regimentsdistricten niet altijd met de garnizoensplaatsen van het regiment kunnen overeenkomen, zooals hieronder nader is aangegeven. Zooveel mogelijk moet hiernaar echter worden gestreefd en het boven aangegeven beginsel in acht worden genomen.

Dit in het oog houdende, komen wij in het kort voor de andere divisiedistricten tot het volgende:

In het II^{de} of *Ooster divisiedistrict* is *Zwolle* door zijne ligging en beteekenis, als het ware aangewezen als de hoofdplaats van het Overijselsche regimentsdistrict en tevens als garnizoensplaats van het daaruit te vormen Overijselsche regiment. Met het oog echter op de gunstiger oefeningsterreinen in de nabijheid en de geringer kosten, die de aankoop zou veroorzaken, zou wellicht aan het naburige *Hattem* de voorkeur moeten geschonken worden, terwijl hierdoor de snelheid van opkomst der militia slechts weinig zou worden vertraagd.

Voor het gecombineerde Overijselsch-Geldersche regimentsdistrict zullen *Deventer* en *Zutfen* de hoofd- en garnizoensplaatsen elk van 2 bataljons kunnen zijn.

Arnhem zal voor het Geldersche regimentsdistrict zoowel de hoofd- als de garnizoensplaats van het regiment moeten uitmaken.

In het III^{de} of *Zuid-Ooster divisiedistrict* zullen in *Nijmegen* de 4 bataljonsdistricten kunnen samenkomen van het land tusschen *Maas en Waal*, *N.O. Brabant* en *N. Limburg* en dit tevens de garnizoensplaats van het regiment vormen.

Venlo en *Roermond* vormen afzonderlijke bataljonsdistricten, elk met 1 bataljon garnizoen. In *Maastricht* komen de 2 andere bataljonsdistricten samen en komen de daaruit te trekken dienstplichtigen in garnizoen.

In *'s-Hertogenbosch* komen eindelijk de 4 bataljonsdistricten van *Oostelijk Brabant* met het nog overgebleven deel van *Limburg* samen. Het is tevens de garnizoensplaats van het Brabantsch-Limburgsche regiment.

In het *IV^{de} of Zuid-Wester divisiedistrict* is *Breda* hoofdplaats van de 4 aldaar samenkomende bataljonsdistricten van *Westelijk Brabant* en een deel der *Zuid-Hollandsche* eilanden en tevens garnizoensplaats van het regiment.

Middelburg is de hoofdplaats van de 4 bataljonsdistricten, gevormd uit de *Zeeuwsche* en het overig deel der *Zuid-Hollandsche* eilanden. De helft van het regiment komt, om zooveel mogelijk van bestaande kazernes gebruik te maken, in *Middelburg*, de andere helft in *Vlissingen* in garnizoen.

Rotterdam vormt op zichzelf het *III^{de} regimentsdistrict*. Wegens gemis aan oefeningsterreinen en om politieke en financieele redenen wordt als garnizoensplaats voor dit regiment *Bergen op Zoom* bestemd.

In het *V^{de} of Wester divisiedistrict* wordt *'s-Gravenhage* de hoofdplaats der hier samenkomende 4 bataljonsdistricten — gemeente *'s-Gravenhage* en het *Westland* — en tevens de garnizoensplaats van het regiment (Grenadiers); wordt *Leiden* de hoofdplaats van de 4 bataljonsdistricten uit het overig gedeelte van *Zuid-Holland* (met uitzondering van dat gedeelte, hetwelk de dienstplichtigen voor de *Nieuwe Hollandsche Waterlinie* heeft te leveren) en tevens garnizoensplaats van het regiment (Jagers), worden eindelijk *Haarlem* en *Alkmaar* de hoofdplaatsen van 2 aldaar samenkomende bataljonsdistricten uit *Noord-Holland* (met uitzondering van de hoofdplaats *Amsterdam* en die gedeelten, welke de dienstplichtigen voor de *Amsterdamsche Stelling* en voor *Den Helder* moeten verstrekken) en tevens de garnizoensplaatsen voor de daaruit te verkrijgen bataljons.

In het *VI^{de} of Centrum divisiedistrict* is *Amersfoort* de hoofdplaats van de 4 bataljonsdistricten van de provincie *Utrecht* (met uitzondering van die gedeelten, welke de dienstplichtigen leveren voor de *N. Hollandsche Waterlinie*). Om politieke redenen is de garnizoensplaats voor het hieruit te vormen *Utrechtsche regiment Amsterdam*.

De beide regimenten, die uit de hoofdplaats gevormd worden, komen het eene in *Amersfoort*, het andere in eene, mede in de nabijheid gelegen, gunstige garnizoensplaats. *Hilversum* zou hiertoe het meest aanbeveling verdienen; mochten hier echter overwegende bezwaren blijven bestaan om de vereischte kazerne- en oefeningsterreinen te verkrijgen, dan ware *Zeist* te verkiezen, waar zich mede zeer gunstige oefeningsterreinen bevinden en met het andere *Amsterdamsche regiment* te *Amersfoort* in garnizoen kon worden samengewerkt. ¹⁾

¹⁾ Het voorstel, om *Amsterdam* als garnizoensplaats voor één regiment infanterie te bestemmen, wordt alleen gedaan met het oog op de daar aanwezige kazerneeringsruimte, hoewel dit in verband met de gelegenheid tot oefenen niet gewenscht geacht wordt. Wanneer men dan ook de voor aanbouw van eene kazerne voor nog één regiment infanterie benodigde gelden mocht kunnen beschikbaar stellen, zou het, o. i., de voorkeur verdienen het *Utrechtsche regiment* te *Amersfoort* te doen blijven en de beide *Amsterdamsche regimenten* te *Hilversum* en te *Bussum* (het eerste, zoo noodig door *Zeist* te vervan-

Wat de overige wapens betreft, zouden in beginsel de bereden troepen zooveel mogelijk in een of meer der groote infanteriegarnizoenen van het divisiedistrict, waaruit zij afkomstig zijn, gedислоqueerd moeten worden. Om financieele redenen zal echter hiervan soms afgeweken en bestaande of reeds aangekochte terreinen en kazernes benut moeten worden.

Wij hebben aldus aangenomen, dat het regiment veldartillerie der 1ste of Noorderdivisie te *Assen*, dat der 2de of Oosterdivisie te *Ede* (waarvoor anders *Arnhem* de voorkeur had verdiend), dat der 3de of Z.-O. divisie te *'s-Hertogenbosch*, dat der 4de of Z.-W. divisie te *Breda*, dat der 5de of Westerdivisie te *'s-Gravenhage* en te *Leiden* (om de aanwezige stallen), eindelijk dat der 6de of Centrumdivisie te *Amersfoort* in garnizoen komt.

Voor de artillerie-bezettingen uit de verschillende divisiedistricten kunnen de in deze gelegen, tegenwoordige garnizoenen dienen: *Arnhem* (voor *Pannerden* en *Westervoort*), *Hellevoetsluis*, *Willemstad*, *'s-Gravenhage* (mede voor *Willemstad*), *den Helder*, *Amsterdam*, *Naarden*, *Utrecht* en *Gorinchem*.

Hospitaalsoldaten en administratietroepen komen in de hoofdplaatsen hunner divisiedistricten. ¹⁾

Voor de garnizoenen van de overige, uit de verschillende divisiedistricten, en van de uit het geheele land te verkrijgen dienstplichtigen zijn, mede om financieele redenen, zooveel mogelijk de bestaande gebruikt.

Aldus is aangenomen, dat de cavalerie de tegenwoordige garnizoensplaatsen in het Oosten, Zuiden en Westen van ons land behoudt (met uitzondering van *Amsterdam*, dat voor cavaleriegarnizoen niet geschikt en, bij het grootere infanterie- en vestingartillerie-garnizoen, om politieke redenen niet noodig voorkomt), dat de rijdende artillerie te *Arnhem*, de veld- en vestingpioniers, alsmede de militaire werkers en gedeeltelijk de verkeerstroepen te *Utrecht*, de pontonniers te *Dordrecht* en de torpedisten te *Brielle* (zuinigheidshalve) blijven.

Op grond van het bovenstaande komt men derhalve tot de volgende

Dislocatie.

In het *1ste* of *Noorder* divisiedistrict:

gen) in garnizoen te brengen. Zij zijn dan op zoo korten afstand van *Amsterdam*, dat zij, indien dit noodig mocht blijken, binnen zeer korten tijd, zelfs marcheerende, aldaar kunnen aankomen. Mocht men intusschen het alsdan te *Amsterdam* *blijvend* aanwezige garnizoen niet groot genoeg achten, dan zou van een der regimenten één, op gezette tijden om te wisselen, bataljon te *Amsterdam* kunnen worden gekazerneerd. Voornamelijk indien *Bussum* de garnizoensplaats van dit regiment was, zouden, met het oog op den korten afstand, hieruit voor de oefeningen de minste bezwaren voortspruiten.

¹⁾ Wegens hun gering aantal blijven zij bij onderstaande beschouwingen verder buiten rekening.

1ste Divisie.	}	1 regiment infanterie (Friezen)	te <i>Leeuwarden</i> .
		1 " " (Groningers)	" <i>Groningen</i> .
		1 " " (Drentsche troepen met Friezen en Groningers)	te <i>Assen</i> .
		1 " veldartillerie	" <i>Assen</i> .
		1 eskadron cavalerie van het 1ste reg.	} tijdens de groote oefeningen bij de divisie, overigens in garnizoen, resp. te <i>Deventer</i> e. t. <i>Utrecht</i> .
		2 compagnieën veldpioniers van het Korps technische troepen.	

In het II^{de} of Ooster divisiedistrict:

2de Divisie.	}	1 regiment infanterie (Overijselsche troepen)	te <i>Zwolle</i> (of <i>Hattem</i>).
		1 " " } 2 bat ^{ons} .	" " " <i>Deventer</i> .
		2 " (Gelderschen)	" " <i>Zutfen</i> .
		1 " " (Gelderschen)	" " <i>Arnhem</i> .
		1 " veldartillerie	" <i>Ede</i> .
		1 esk. cav ^{ie} . van het 1ste reg.	} tijdens de grootere oefeningen bij de divisie, overigens in garnizoen, resp. te <i>Zutfen</i> en te <i>Utrecht</i> .
2 compagnieën veldpioniers, als boven;			

bovendien:

1 regiment cavalerie	} 2 esk. te <i>Deventer</i> .
(van de cavalerie-brigade)	
Korps rijdende artillerie	} 2 " " <i>Zutfen</i> .
	" " <i>Arnhem</i> .
1 compagnie vestingartillerie, bezetting van <i>Pannerden</i> en <i>Westervoort</i> gedeeltelijk in die forten, voor het overige te <i>Arnhem</i> .	

In het III^{de} of Zuid-Ooster divisiedistrict:

3de Divisie.	}	1 regiment infanterie (Geldersche met Noord-Brabantsche en Limburgsche troepen)	te <i>Nijmegen</i> .
		1 regiment infanterie (Limburgers)	} 1 bat ^{on} . troepen " <i>Venlo</i> .
			2 " " " <i>Maastricht</i> .
		1 regiment infanterie (Noord-Brabantsche en Limburgsche troepen)	te <i>'s-Hertogenbosch</i> .
		1 " veldartillerie	" <i>'s-Hertogenbosch</i> .
1 esk. cav ^{ie} . van het 2de reg.	} tijdens de grootere oefeningen bij de divisie, overigens in garnizoen, resp. te <i>Venlo</i> en te <i>Utrecht</i> .		
2 compagnieën pioniers, als boven;			

bovendien:

1 regiment cavalerie	} 2 esk. te <i>Venlo</i> .
(van de cavalerie-brigade)	
	} 2 " " <i>Roermond</i> .

In het IV^{de} of Zuid-Wester divisiedistrict.

4 ^{de}
Divisie.	}	1 regiment inf ^{ie} . (N.-Brabantsche troepen)	te Breda.
		1 " " (Rotterdammers)	te Bergen-op-Zoom.
		1 " " (Zeeuwen en Z.-	} 2 bat. te Middelburg.
		Hollandsche troepen van de ei-	
		landen.)	
1 regiment veldartillerie	" Breda.		
- 1 esk. cav^{ie}. van het 2de reg. } tijdens de grootere
 2 compagnieën pioniers, als boven; } oefeningen bij de divisie,
 resp. te Roermond en
 te Utrecht.
- bovendien:
- 2 compagnieën vesting(kust)artillerie voor Hellevoetsluis-
 Brielle te Hellevoetsluis.
- 3 compagnieën vesting(kust)artillerie voor Willemstad c.a.,
 waarvan 1 te Willemstad.
 2 te 's-Gravenhage.
 (V^{de} district.)
- 2 compagnieën vestingartillerie voor het Z. gedeelte der
 N.-H. Waterlinie te Gorinchem.
 (VI^{de} district.)
- 2 compagnieën torpedisten te Brielle.
- 3 " pontonniers te Dordrecht.

In het V^{de} of Wester divisiedistrict:

5 ^{de}
Divisie.	}	1 reg. Grenadiers (Z.-Hollanders)	te 's-Gravenhage.
		1 " Jagers (Zuid-Hollanders)	" Leiden.
		1 " inf ^{ie} . (N.-Hollanders)	} 2 bat. te Haarlem.
		1 " veldart ^{ie} . } 1 afd.	
		1 " " } 1 "	te 's-Gravenhage.
1 " " } 1 "	te Leiden.		
- 1 esk. cav^{ie}. van het 3de reg. } tijdens de grootere
 2 compagnieën pioniers, als boven; } oefeningen bij de divisie,
 overigens in garnizoen
 resp. te 's-Gravenhage
 en te Utrecht.
- bovendien:
- 1 regiment cavalerie: 4 eskadrons (van de cavalerie-bri-
 gade) te 's-Gravenhage.
- 5 compagnieën vesting(kust)artillerie voor den Helder te
 den Helder.
- 3 " pantserfortartillerie voor de Hoek van Hol-
 land, IJmuiden en Harssens gedeeltelijk op de forten,
 gedeeltelijk te 's-Gravenhage,
 " Haarlem,
 en " den Helder.

In het *VIde* of *Centrum divisiedistrict*:

6de Divisie.	{	1 regiment (Utrechtsche troepen)	te <i>Amsterdam</i> .
		1 " (Amsterdamsche ")	" <i>Amersfoort</i> .
		1 " (Amsterdamsche ")	te <i>Hilversum</i> of <i>Zeist</i> .
		1 " veldartillerie	te <i>Amersfoort</i> .
		1 esk. cavie. van het 3de reg.	} tijdens de grootere oefeningen
2 compn. pioniers, als boven;	} bij de divisie, overigens resp. te	's-Gravenhage en te <i>Utrecht</i> .	
bovendien:			
		10 compagnieën vestingartillerie (voor de <i>Amsterdamsche Stelling</i>)	te <i>Amsterdam</i> .
		1 compagnie panserfortartillerie voor <i>Pampus</i> , gedeeltelijk in dat fort, gedeeltelijk	" <i>Muiden</i> .
		5 compagnieën vestingartillerie voor de <i>N.H. Waterlinie</i>	" <i>Naarden</i> .
		8 " " voor de <i>N.H. Waterlinie</i>	" <i>Utrecht</i> .
		4 " " Z. deel der <i>N.H.</i> <i>Waterlinie</i>	" <i>Gorinchem</i> .
		4 " vestingpioniers	" <i>Utrecht</i> .
		4 " verkeerstroepen (spoorweg en telegraaf), benevens de luchtvaart- en electro-technische afdeling, alsmede de school- en depotcompagnie van het Korps technische troepen te <i>Utrecht</i> .	

Wat moet nu hiervoor nieuw gebouwd worden?

In de eerste plaats merken wij op, dat waar steeds een zoo groot aantal dienstplichtigen onder de wapenen is, als bij onze voorstellen het geval zal zijn, van een plotseling oproepen van meerdere lichten in het ongunstige seizoen, als den vorigen winter plaats had, — het geval van oorlog daargelaten, als wanneer intusschen op alles, wat noodig is, de hand wordt gelegd — vermoedelijk wel geen sprake meer zal wezen. Voor herhalingsoefeningen wordt opgekomen in het gunstige seizoen, in welk tijdperk, voor zoover dan niet van tenten of inkwartiering gebruik gemaakt wordt, de groote (verplaatsbare) exercitieloodsen, als vroeger aangegeven, voor logies kunnen dienen. Er behoeft in de kazernes aan dienstplichtigen dus op niet meer dan op eene (volledige) lichting gerekend te worden, behalve natuurlijk bij de bereden wapens, waar steeds 2 lichten onder de wapenen zijn.

Alsnu nagaande welk logies en welke stalling in de verschillende garnizoenen aanwezig is — getrokken uit de „Opgave van de in verschillende plaatsen aanwezige gelegenheid tot kazerneering en stalling”, gevoegd als Bijlage A bij de Memorie van Antwoord op de Staatsbegrooting van 1903 — en deze vergelijkende met het volgens bovenstaande beschouwingen benodigde, komt men, als nader gedetailleerd in de hierbijgaande Bijlage E, tot het resultaat, dat er ruimte ontbreekt voor:

9705 manschappen
en 1293 paarden.

Neemt men nu aan, dat de kosten van kazernebouw per man op circa f 400, de bouw van stallen c.a. per paard op ongeveer f 550 komen, ¹⁾ dan zouden de totale uitgaven voor deze resp. f 3.882.000 en f 711.150 of te zamen f 4.593.150 bedragen.

Rekent men nu, dat b.v. van af ultimo 1905, wanneer de 4de divisie opgericht en de bouw voor de daarvoor nog benoodigde kazernes, althans voor wat de infanterie betreft, afgelopen kan zijn, er jaarlijks nog één regiment werd opgericht, tot onze 6 infanteriedivisiën compleet waren, terwijl de kazernebouw daarmede gelijken tred moest houden, dan ware gedurende dien tijd jaarlijks op de begrooting van oorlog eene som van $\frac{1}{6} \times f$ 4.593.150 = f 765.525 voor den bouw van nieuwe kazernes uit te trekken.

Daar verder met het oog op de noodzakelijkheid om de tactische eenheden bij elkander te houden, niet alle, volgens bijlage *E* beschikbaar zijnde ruimten zullen kunnen worden benut, en op aankoop en uitbreiding van oefeningsterreinen mede moet gerekend worden, zal dit bedrag in de eerste jaren wellicht tot 8 à 9 ton stijgen.

Aankoop en uitbreiding van oefeningsterreinen! Welk stelsel men ook aanneme, de uitgave hiervoor is niet te ontgaan. De grootere dracht der moderne geweren maakt het schieten — met uitzondering natuurlijk van met Margapatronen — in de nabijheid der meeste garnizoenen niet langer mogelijk, de verhoogde waarde, die aan het gevechtsschieten moet worden toegekend, het bezit van zeer groote vrije terreinen noodig.

Wij zouden het daarom noodzakelijk achten — te meer nu nabij enkele der nieuwe groote garnizoenen als: *Leeuwarden, Groningen, Middelburg-Vlissingen* de oefeningsterreinen slechts gebrekkig kunnen

¹⁾ De nieuwe CHASSÉ-kazerne te *Breda* voor 2 bataljons infanterie, gerekend op 966 man, werd door den toenmaligen 1ste Luitenant der Genie P. A. A. FAURE en den Ondergeteekende ontworpen en begroot voor een bedrag van rond f 350.000. Daaronder waren verschillende annexe gebouwen begrepen, o.a. ook 2 groote exercitieloodsen, elk voor 1 bataljon. Van enkele kleinere, bestaande gebouwtjes, als keukens en privaten, kon gebruik gemaakt worden. Zij kostten echter voor wijziging nagenoeg evenveel als bij nieuwen bouw. Het terrein was Rijks eigendom. De bouw werd nog beneden de begrooting aangenomen. Per man mocht men de kosten hier dus zeker niet hooger stellen dan $\frac{350.000}{966} = f$ 373 of met inbegrip van het terrein rond f 400.

Andere nieuwe kazernes, als die te *Groningen, Assen, Utrecht* (Vesting-artilleriekazerne) zijn duurder geweest, meestal echter door de vele daarbij gelijktijdig gebouwde annexen, als woningen voor gehuwden, enz. Als basis mag men dus o. i. veilig van de CHASSÉ-kazerne uitgaan, die aan alle billijk te stellen eischen voldoet.

Wat de kosten van stallen aangaat, werd in den laatsten tijd, o.a. te *Amersfoort*, een stal voor 42 paarden begroot op $\pm f$ 23000, bedragende dus f 550 per paard. Bij stallen voor een grooter aantal paarden worden de kosten zelfs minder.

zijn —, dat gelijktijdig in elk der divisiedistricten, liefst nabij een der gunstig gelegen groote garnizoensplaatsen, als *Assen, Arnhem, Breda*, enz., de hand werd gelegd op uitgebreide heideterreinen. Thans zal dit zonder te groote kosten nog mogelijk zijn; de zich meer en meer uitbreidende heide-ontginningen maken aankoop van jaar tot jaar moeilijker en kostbaarder.

Men spiegele zich in dit opzicht aan *Duitschland*, waar elk legerkorps over, op eene enkele uitzondering na, zéér uitgebreide schiet- en oefeningsterreinen beschikt. ¹⁾

Vergelijken wij, ten slotte, beide stelsels van recruiteering en dislocatie, het bestaande met het door ons voorgestelde.

Als een bezwaar tegen ons stelsel zou kunnen genoemd worden, dat daarbij de provinciale indeeling vervalt. Als een ernstig bezwaar zal dit intusschen wel niet mogen gelden. In elk onzer bataljonsdistricten zal de indeeling der dienstplichtigen door den commandant (de zelfde, als voor de landweerdistricten) wel even goed kunnen geschieden, als dit thans provinciesgewijze door de provinciale adjudanten plaats heeft. Bovendien is wel degelijk met provinciale grenzen rekening gehouden en zijn, zooals wij zagen, de dienstplichtigen uit eene zelfde provincie, of

¹⁾ Gerangschikt volgens de grootte (zie Mil. Weekblad van 18 Juni 1903) vinden wij: een terrein van 50 KM.² te *Loburg* voor het 4de legerkorps.

„ 48	„ „	<i>Döberitz</i>	„ „	Gardekorps.
„ 47	„ „	<i>Münster</i>	„ „	10 ^{de} legerkorps.
„ 44	„ „	<i>Thorn</i>	„ „	17 ^{de} „
„ 37	„ „	<i>Münsingen</i>	„ „	13 ^{de} „
„ 35	„ „	<i>Elsenborn</i>	„ „	8 ^{ste} „
„ 33	„ „	<i>Jüterbog</i>	„ „	3 ^{de} „
„ 33	„ „	<i>Senne</i>	„ „	7 ^{de} „
„ 30	„ „	<i>Hammelburg</i>	„ „	2 ^{de} „ (Beijersche).
„ 25	„ „	<i>Arijs</i>	„ „	1 ^{ste} „
„ 23	„ „	<i>Wahn</i>	„ „	8 ^{ste} „
„ 22	„ „	<i>Lochstedt</i>	„ „	9 ^{de} „
„ 20	„ „	<i>Lechfeld</i>	„ „	1 ^{ste} „ (Beijersche).
„ 19	„ „	<i>Altengrabow</i>	„ „	4 ^{de} „
„ 18	„ „	<i>Hammerstein</i>	„ „	17 ^{de} „
„ 15	„ „	<i>Zeithain</i>	„ „	12 ^{de} „
„ 12	„ „	<i>Gruppe</i>	„ „	17 ^{de} „
„ 11	„ „	<i>Lamsdorf</i>	„ „	6 ^{de} „
„ 10	„ „	<i>Wesel</i>	„ „	7 ^{de} „
„ 9	„ „	<i>Hagenau</i>	„ „	15 ^{de} „
„ 4	„ „	<i>Darmstadt</i>	„ „	18 ^{de} „

alsmede eene oefenplaats in voorbereiding te *Neuhammer* voor het 5de en 6de legerkorps. Ter vergelijking diene, dat onze legerplaats bij *Harskamp* 13 KM.² groot is, terwijl nog op 14.5 KM.² van het aangrenzende terrein een militair servituut rust.

deel eener provincie bataljons- en regimentsgewijze te zamen gevoegd. Veel meer dan in het tegenwoordig stelsel zal er dus bij die bataljons en regimenten, geheel bestaande uit Friezen, Groningers, Limburgers, enz., een krachtige onderlinge band bestaan, die hen ook in de ure van den strijd uit kameraadschap en eergevoel te zamen zal houden en tegenover elkander tot roemvolle daden zal opwekken!

Een ander bezwaar tegen het localiseeren der militie aan te voeren, zou bestaan in de vele *administratieve* beslommeringen, waartoe het aanleiding zou geven. Erkend moet worden, dat toen onder den Minister SEYFFARDT dit stelsel zooveel mogelijk gevolgd werd en bij *elke* verandering van woonplaats van den militieplichtige — hetgeen soms meermalen 's jaars voorviel —, overschrijving en wijziging van de indeeling, met de gevolgen van dien, moesten plaats hebben, dit tot zeer omvangrijken, administratieven arbeid aanleiding gaf. Zóóver zou men dan ook, o. i., bij de militie niet moeten gaan. Of het in verband met den korten diensttijd in het leger voldoende zal zijn de herziening eerst bij overgang naar de landweer te doen geschieden, dan wel dit jaarlijks zal moeten plaats hebben (als b.v. zeker met den landstorm het geval zal moeten zijn, met het oog op de daarbij vereischte locale bestemming), zou, o. i., nog nader moeten blijken.

Het bezwaar, dat sommige der hoofdplaatsen, die bij ons localisatiestelsel belangrijke garnizoenen verkrijgen, minder geschikte oefeningsterreinen bezitten, is niet te ontkennen. Het zijn er intusschen slechts enkele: *Leeuwarden, Groningen, Middelburg-Vlissingen*. Bij *Zwolle* kan dit bezwaar ontgaan worden.

Hier staan intusschen weer andere voordeelen tegenover, welke b.v. ook de Regeering deden besluiten het garnizoen te *Leeuwarden* te vermeerderen. Veel te weinig was tot dusverre het leger in het Noorden van ons land bekend en ook, als gevolg daarvan, gewaardeerd. Alle lasten moest het evenredig mede dragen, zonder nagenoeg eenig voordeel daarvan te trekken; kwam het tot een oorlog het eerste werk zou zijn de Noordelijke provinciën te verlaten.

In ons stelsel zal hiervan geen sprake meer behoeven te zijn!

In het bezwaar der minder goede oefeningsterreinen nabij de garnizoenen zal door langer jaarlijksch verblijf op de groote schiet- en oefenterreinen van de eigen divisie moeten worden te gemoet gekomen.

Natuurlijk zou ook eene wet, die het betreden der terreinen in het najaar, of wanneer de oogst van het veld is, tegen billijke schadeloosstelling toestond, hieraan zeer ten goede komen.

Hoe de bezwaren, uit een *politiek* oogpunt tegen ons localisatiestelsel aan te voeren, zouden zijn te ontgaan, deelden wij reeds boven bij de dislocatie mede. Ook om *hygiënische* redenen verdient het aanbeveling de dienstplichtigen uit de groote centra *Amsterdam* en *Rotterdam* een tijd lang in de gezonde heidestrecken van het *Gooi, Utrecht* en *N.-Brabant* te disloqueeren.

Een gewichtiger bezwaar tegen ons stelsel is *de vermeerdering van*

kosten. Gedurende een 6-tal jaren, 's jaars een bedrag van 8 à 9 ton voor nieuwen kazernebouw en oefeningsterreinen te besteden . . . , het verdient zeker wel eerst ernstige overweging. Intusschen is deze uitgave geenszins alléén als een gevolg van ons localisatiestelsel te beschouwen.

In de eerste plaats moeten ook bij het tegenwoordige stelsel nog de kazernes en stallen voor de bereden wapens van de te vormen 4e divisie worden gebouwd.

Verder zijn door ons, op eene enkele uitzondering na (*Venlo en Roermond*, waar toch ook de toestand verbeterd), *alle* kleine garnizoenen van één bataljon (Delft, Doesburg, Geertruidenberg, Gouda, Groningen, Hoorn, den Helder, Middelburg, Naarden) opgeheven, en zooveel mogelijk tot garnizoenen van een geheel regiment infanterie, waar er gelegenheid was met bereden wapens, gecombineerd. Dit is natuurlijk wenschelijk met het oog op de oefeningen zelf, de leiding, opwekking van het moreel, enz., maar had met het localiseeren der militie, als zoodanig, niets te maken; deze maatregel zou zeker niet minder in het tegenwoordig stelsel passen.

Eindelijk waren de meerdere lasten voor een belangrijk deel het gevolg van de meerdere behoefte aan kazernement, voortvloeiende uit de uitbreiding van het jaarlijksch contingent en de vermeerdering van 4 tot 6 infanteriedivisiën, waarvan de noodzakelijkheid vroeger reeds werd betoogd.

Tegenover de aldus overblijvende, zeker niet buitengewoon hooge uitgaven, die uitsluitend uit de localisatie der militie voortvloeien, staan zulke belangrijke voordeelen, dat de schaal hierdoor geheel naar deze zijde moet overslaan.

Werd reeds boven (bladz. 820) op het gevaar van de storing onzer mobilisatie bij het tegenwoordig stelsel gewezen ¹⁾, zoo zal men dit bij het door ons voorgestelde niet meer te vreezen hebben.

Geen 'uiteenrukken van het leger door uitzending van allerlei dekingsdetachementen, geen gevaar voor opoffering onzer cavalerie aan gene zijde van den IJsel.

Geen belangrijk, daardoor te veel tijd eischend, ten deele ook te veel blootgesteld spoorwegtransport.

Binnen het etmaal, zelfs voor de meest verwijderde, van versnelde

1) Zie ook het artikel in „de Amsterdammer”, Weekblad voor Nederland, van 13 September jl.; „Is in de tegenwoordige tijdsomstandigheden door het bouwen van nieuwe kazernes in onze N.-O. provinciën 's lands weerbaarheid verhoogd?”

Schrijver toont het groote gevaar aan, dat de garnizoenen in het Noorden van ons land bedreigt bij een plotselingen inval van het naburige, te *Hannover* in garnizoen liggende Xe Duitsche legerkorps, op vredessterkte uitrukkende.

Tegenover onze maximum-vredessterkte, na invoering der nieuwe organisatie volgens de Regeeringsplannen, ten bedrage van:

middelen van vervoer verstoken punten, kunnen in al onze Oostelijke provinciën in alle hoofdplaatsen der bataljons- en regimentsdistricten van *Groningen* tot *Maastricht* voltallig geformeerde afdeelingen, bataljons en regimenten, gereed staan, die, ook wanneer de vooruit gezonden vijandelijke cavalerie onze aan de grens post gevat hebbende landstormafdeelingen mocht hebben teruggedrongen, van deze ruiterscharen niets meer te vreezen hebben.

Een enkelen dag later kan de concentratie tot divisiën hebben plaats gehad, die eventueele pogingen tot overvalling door op vredesvoet uitgerukte legerkorpsen, als hiervoor bedoeld, volkomen kunnen verijdelen.

Wel zal een aanvaller zich dan ook wachten onder zulke omstandigheden, op zijn flanken in het N.O. en Z.O. (door de 1^e en 3^e Divisie) bedreigd, zonder behoorlijke voorbereiding en met slechts enkele legerkorpsen den hoofdstoot tegen Utrecht en Amsterdam te ondernemen!

Aldus mede het gevaar opgeheven van een onder den voet loopen onzer Noordelijke provinciën; die zullen wij verder verdedigen.

En eindelijk wordt, doordien de indeeling der divisiedistricten voor het leger geheel overeenkomt met die voor de, hierna te behandelen landweer, ook bij deze de zelfde indeeling in tactische onderdeelen, compagnieën, bataljons en regimenten, mogelijk en dus reeds dadelijk bij de landweer *die* samenhang verkregen, welke het mogelijk zal maken ook haar *onmiddellijk* hetzij nabij de grenzen of aan de kust, hetzij in onze Stellingen te gebruiken, waardoor deze, in verband ook met de locale recruiteering en dislocatie der vestingartillerie, van den eersten dag af aan bezet kunnen zijn, en dus het gevaar van overrompeling — ook aan de Westzijde — zal zijn afgewend!

(Wordt vervolgd.)

	te <i>Leeuwarden</i> (staf + 2 batns.)		te <i>Groningen</i> (1 batn.)		te <i>Assen</i> (staf + 3 batns.)	
	Offn.	Ond. en Mindn.	Offn.	Ond en Minderen.	Offn.	Ond. en Minderen.
van 15 Maart—15 Mei	40	776	20	388	60	1164
„ 15 Mei—1 Aug.	40	833	20	417	60	1209
„ 1 Aug.—15 Sept.	40	1464	20	733	60	2196
„ 15 Sept.—15 Nov.	40	608	20	304	60	912
„ 15 Nov.—15 Maart	40	440	20	220	60	660

zou het Xe Korps dadelijk eene macht kunnen stellen van:
 minstens 635 Offn. 19.401 Ond. en Minderen, 4.098 paarden, 104 vuurmonden.
 hoogstens 750 „ 21.749 „ „ 5.034 „ 156 „

Indeeling 1ste of Noorder divisiedistrict.

(Provinciën Friesland, Groningen en Drente.)

Standplaats van den Regiments-districts-commandt.	Bataljons-district.	Provincie.	GEMEENTE.	Mannelijke bevolking op 31 Dec. 1901.	OPMERKINGEN.	
Leeuwarden	I (of N.W.)	Fries-land.	Ameland	1093	34.599	1) De gemeente Leeuwarderadeel strekt zich zoowel ten N. als ten Z. van Leeuwarden uit. Voor de hier gevolgde verdeling in sectoren, van uit Leeuwarden als middenpunt, is de N. helft van Leeuwarderadeel dus bij het N.W., de Z. helft bij het Z. district gevoegd.
			Barradeel	3835		
			Het Bildt	4299		
			Ferwerderadeel	4120		
			Franeker	3533		
			Franekeradeel.....	2700		
			Harlingen	4944		
			Leeuwarden (sector)	2319		
			Leeuwarderadeel (1) ten N. van Leeuwarden, stel	2664		
			Menaldumadeel.....	5092		
	II (of Z.W.)	id.	Baarderadeel	2912	34.599	
			Bolsward	3151		
			Hemelumer Oldeph. en Noordwolde...	2616		
			Hennaarderadeel...	2547		
			Hindeloopen	548		
			IJlst.....	736		
			Leeuwarden (sector)	1235		
			Sneek	5861		
			Stavoren	473		
			Wijmbritseradeel...	5972		
	III (of N.O.)	id.	Wonseradeel	6517	34.599	
			Workum.....	2031		
			Achtkarspelen	6088		
			Dantumadeel	5786		
			Dokkum.....	1991		
			Kollumerland en Nieuw Kruisland.	3749		
			Leeuwarden (sector)	1413		
			Oost Dongeradeel .	3946		
			Schiermonnikoog ..	325		
			Tietjerksteradeel...	7542		
	IV (of Z.)	id.	West Dongeradeel .	3759	34.599	
			Aengwirden	2035		
			Doniawerstal.....	2422		
			Gaasterland.....	2835		
			Haskerland	3843		
			Idaarderadeel	2766		
Leeuwarden (sector)			10.664			
Leeuwarderadeel (1) t. Z. v. Leeuwarden			2500			
Lemsterland			3129			
Rauwerderhem			1405			
Sloten.....	450					
Ufingeraedeel.....	2550					

Totaal Regimentsdistrict Leeuwarden 138.396

Standplaats van den Regiments-districts-commandt.	Bataljons-district.	Provincie.	GEMEENTE.	Mannelijke bevolking op 31 Dec. 1901.	OPMERKINGEN.
Groningen.	I (N.W.)	Groningen.	Adorp.....	626	33.123
			Aduard.....	982	
			Baflø.....	1258	
			Eenrum.....	1296	
			Ezinge.....	894	
			Grijpskerk.....	1599	
			Groningen (sector)..	12.322	
			Grootevast.....	2668	
			Hoogkerk.....	1142	
			Kloosterburen.....	1009	
			Leens.....	1974	
			Oldehove.....	1264	
			Oldekerk.....	632	
	Ulrum.....	1791			
	Warffum.....	1126			
	Winsum.....	1098			
	Zuidhorn.....	1442			
	II (N.O.)	id.	Appingadam.....	2140	33.123
			Bedum.....	2378	
			Bierum.....	1880	
			Delfzijl.....	3921	
			Groningen (sector)..	8248	
			Kantens.....	1034	
			Loppersum.....	1458	
			Middelstum.....	1126	
			Noorddijk.....	806	
			Stedum.....	1124	
			Ten Boer.....	2419	
			Uithuizen.....	1893	
			Uithuizermeeden..	2097	
	Usquert.....	975			
	't Zand.....	1624			
	III (O.)	id.	Beerta.....	2085	33.123
			Finsterwolde.....	1514	
			Groningen (sector)..	8816	
			Midwolde.....	2358	
			Nieuwe Schans.....	825	
			Nieuwolda.....	1125	
			Noordbroek.....	1142	
			Sappemeer.....	3085	
			Scheemda.....	3012	
			Slochteren.....	6039	
			Termunten.....	1762	
	Zuidbroek.....	1360			
IV (Z.O.)	id.	Bellingwolde.....	2457	33.122	
		Groningen (sector) .	3030		
		Haren.....	2477		
		Hoogezand.....	5060		
		Meeden.....	837		
		Muntendam.....	1698		
		Nieuwe Pekela.....	2545		
		Oude Pekela.....	3038		
		Veendam.....	5453		
Wedde.....	1524				
Winschoten.....	5003				
Totaal Regimentsdistrict Groningen.....				132.491	

Standplaats van den Regiments-districts-commandt.	Bataljons-district.	Provincie.	GEMEENTE.	Mannelijke bevolking op 31 Dec. 1901.	OPMERKINGEN.
Assen.	I (N.W.)	Drente.	Assen (sector).....	612	33.327
		"	Norg.....	4794	
		"	Roden.....	1657	
		Friesland.	Opsterland.....	7958	
		"	Schoterland.....	7617	
		"	Smallingerland.....	5700	
		Groningen.	Leek.....	2733	
		"	Marum.....	2256	
		II (Z.W.)	Drente.	Assen (sector).....	
	"		Diever.....	1071	
	"		Dwingelo.....	1274	
	"		Havelte.....	1743	
	"		Meppel.....	5015	
	"		Nijeveen.....	656	
	"		Ruinen.....	1916	
	"		Ruinerwold.....	1269	
	"		Smilde.....	2647	
	"		Vledder.....	1481	
	"		de Wijk.....	1386	
	Friesland.		Oost Stellingwerf..	5117	
	"	West Stellingwerf..	7899		
	III (N.O.)	Drente.	Anlo.....	1920	33.327
		"	Assen (sector).....	662	
		"	Borger.....	3954	
		"	Eelde.....	1185	
		"	Gasselte.....	1180	
		"	Gieten.....	1228	
		"	Odoorn.....	4593	
		"	Peize.....	922	
		"	Rolde.....	964	
		"	Vries.....	1764	
		"	Zuidlaren.....	1460	
	Groningen.	Onstwedde.....	5722		
"	Vlagtwedde.....	3391			
"	Wildervank.....	4382			
IV (Z.O.)	Drente.	Assen (sector).....	2543	33.327	
	"	Beilen.....	2643		
	"	Coevorden.....	1839		
	"	Dalen.....	1465		
	"	Emmen.....	10.704		
	"	Hoogeveen.....	6173		
	"	Oosterhesselen.....	831		
	"	Schoonebeek.....	1127		
	"	Sleen.....	1975		
	"	Westerbork.....	1396		
"	Zuidwolde.....	1908			
"	Zweeloo.....	723			
Totaal Regimentsdistrict Assen				133.308	

Kazerneering en stalling.

Divisie- district.	PLAATS.	Aanwezige ruimte.		Benoodigde ruimte.		Ontbrekende ruimte.		OPMERKINGEN.
		Man- sch.	Paar- den.	Mansch.	Paar- den.	Man- sch.	Paar- den.	
I (Noorder district).	Leeuwarden.....	900	65	(¹) 1280	7	380	—	(1) De sterkte der compagnieën gerekend op 80 man, waarvan 65 dienstplichtigen. (2) Kazerneering en stalling van de Marechaussee buiten beschouwing gelaten. (3) Gerekend op 120 man en 65 paarden per batterij van 6 stukken.
	Groningen.....	(²) 448	(²) 2	1280	7	832	5	
	Assen.....	1372	7	1280 (Inf.) 2000 (³) 720 (V. A.)	7 (³) 390	628	390	
II (Ooster district).	Zwolle (⁴).....	—	—	1280	7	1280	7	(4) Aanwezige ruimte in de <i>Broerenkazerne</i> voor het detachement van <i>Oldebreek</i> gereserveerd. (5) Gerekend op gemiddeld 150 man en 130 paarden per eskadron. (6) Tijdelijk hiervan één bataljon infanterie onder te brengen in de kazerne te <i>Doesburg</i> . (7) Gerekend op 120 man en 90 paarden per batterij van 4 stukken. Er blijft dan te Arnhem nog voldoende ruimte voor de detachementen Vestingartillerie, behorende tot de bezetting van de forten <i>Westervoort</i> en <i>Pannerden</i> . (8) Zoolang de kazerneering en stalling hier nog niet gereed zijn, blijft het regiment Veldartillerie te <i>Utrecht</i> . (9) Hierbij is niet gerekend op de oude kazernes, die intusschen, behalve de door de Koloniale Reserve gebruikte, tijdelijk in het ontbrekende logies kunnen voorzien.
	Deventer.....	761	402	640 (Inf.) 1090 (⁵) 450 (Cav.)	5 (⁵) 390	329	—	
	Zutfen.....	230	340	640 (Inf.) 1090 (Cav.)	2 390	(⁶) 860	52	
	Arnhem.....	1765	355	1280 (Inf.) 1640 (⁷) 360 (R. A.)	7 (⁷) 270	—	—	
	Ede (⁸).....	900	—	720 (V. A.)	390	—	390	
III. (Zuid- Ooster district).	Nijmegen (⁹).....	900	36	1280	7	380	—	
	Venlo.....	491	404	320 (Inf.) 770 (Cav.)	1 390	279	—	
	Roermond.....	325	226	320 (Inf.) 770 (Cav.)	1 390	445	165	
	Maastricht.....	431	107	640	5	209	—	
	Over te brengen.....					5622	1009	

Divisie- district.	PLAATS.	Aanwezige ruimte.		Benoodigde ruimte.		Ontbrekende ruimte.		OPMERKINGEN.
		Man- sch.	Paar- den.	Mansch.	Paar- den.	Man- sch.	Paar- den.	
		Overgebracht.....				5622	1009	
	's Hertogenbosch.	934	228	2000 { 1280 (Inf.) 720 (V. A.)	7	(10) 1066	169	(10) In dit tekort tijde- lijk en voor een deel te voorzien door de kazernes te <i>Geertruidenberg</i> , die 417 man kunnen bevatten.
IV (Zuid- Wester district).	Breda.....	2153	308		2000 { 1280 (Inf.) 720 (V. A.)	7	—	89
	Bergen op Zoom.	1253	163	1280		7	27	—
	Middelburg.....	369	1	640	5	271	4	(13) Bieden voldoende ruimte aan voor de na- genoeg geene verandering ondergaan hebbende bezet- tingen van de vestingartil- lerie, torpedisten en pon- tonniers. Alleen in <i>Helle- voetsluis</i> komen 2 comp ⁿ . vestingartillerie in plaats van ééne; er is daar ech- ter ruimte: in de kazerne <i>Haarlem</i> voor 68, in de <i>Barakken</i> voor 185 man, totaal voor 253 man, dus zeker alleszins voldoende.
	Vlissingen.....	693	9	(12) 640	2	—	—	
	Hellevoetsluis)							
	Brielle.....)							
	Willemstad..) (13)							
	Dordrecht....)							
V (Wester district).	's-Gravenhage....	2916	967	2750 { 1280 (Inf.) 900 (Cav.) 360 (V. A.) (15) 210 (Vest. en P. A.)	7	—	(14) 15	(14) In de ontbrekende ruimte tijdelijk door deta- cheering van een eskadron te <i>Haarlem</i> te voorzien.
	Leiden.....	943	401		1640 { 1280 360 (V. A.)	7	(16) 697	—
	Haarlem.....	1139	256	690 { 640 50 (P. A.)		5	—	—
	Alkmaar (17).....					—	—	(17) Pro Memorie. De hier in garnizoen komende 2 bataljons in de op te hef- fen Cadettenschool. Zoo- lang dit nog niet is ge- schied tijdelijk (als thans) te <i>Hoorn</i> en te <i>Helder</i> .
		Over te brengen.....				7683	1286	

Divisie- district.	PLAATS.	Aanwezige ruimte.		Benodigde ruimte.		Ontbrekende ruimte.		OPMERKINGEN.
		Man- sch.	Paar- den.	Mansch.	Paar- den.	Man- sch.	Paar- den.	
		Overgebracht.....				7683	1286	
VI (Centrum district).	Den Helder.							(18) Bieden voldoende ruimte aan voor de nagenoeg geene verandering ondergaan hebbende bezettingen vesting- en pantserfortartillerie.
	F. Hoek van Holland... (18)							
	F. IJmuiden							
	Amsterdam.....	1338	164	1280 (Inf.) 800 (Vest. Art.)	7 4	(19) 742	—	(19) In de ontbrekende ruimte tijdelijk te voorzien door logies (als thans) te Naarden en in de Pupillenschool te Nieuwerstuis.
	Amersfoort.....	2616	610	1280 (Inf.) 720 (V. A.)	7 390			(20) Tijdelijk in de ontbrekende ruimte te voorzien door logies te Utrecht. (De door het vertrek der veldartillerie en infanterie vrij komende kazernes worden voor het Korps technische troepen benut; de thans door de Genietroepen bewoonde loodsen komen alsdan beschikbaar).
	Hilversum..... (of Zeist).	—	—	1280	7	(20) 1280	7	
	Muiden (21).....							(21) Biedt voldoende ruimte aan voor de geen verandering ondergaan hebbende bezetting pantserfortartillerie.
	Naarden.....	412	2	400 (Vest. A.)	1	—	—	
	Utrecht.....	3026	397	640 (Vest. Art.) (22) 1700 (Techn. troepen. (23)	4 6	—	—	(22) Gerekend op 20 compagnieën veld- en vestingpioniers ad 80 man = 1600; benevens luchtvaart- en electro-technische afdeling, alsmede voor de school- en depot-compagnie.
Gorinchem.....	610	4	480 (Vest. A.)	2	—	—	(23) N.l. 6 compagnieën, waarvan 2 uit het IVde district.	
		Te zamen				9705	1293	

Opleiding bij de compagnie Vestingartillerie.

Niet in alle opzichten kan ik medegaan met de wenschen van den Kapitein KOLLEWIJN, voorkomende in zijn artikel: „Compagnies-Commandant en Kader bij de Vestingartillerie” in N°. 7 van „de Militaire Spectator”.

Wat de vorming van het militiekader betreft, onderscheide men wel de opleiding tot milicien-korporaal van die tot milicien-sergeant en milicien-luitenant.

Opleiding tot milicien-korporaal bij de Compagnie zelf, is zeer goed mogelijk.

Zoodra eene lichting opkomt, worden zij, die den meesten aanleg bezitten, bij elkander gevoegd en wordt deze klasse door uitgekozen kader van de Compagnie afzonderlijk opgeleid.

Uit deze klasse komen voort: de milicien-stukscommandanten (deze categorie wordt in het artikel in het geheel niet genoemd), de milicien-korporaals, die bij de Compagnie blijven en eigenlijk: zeer goede stukscommandanten zijn, benevens de milicien-korporaals, die op School komen om opgeleid te worden tot milicien-sergeant, c.q. milicien-luitenant.

Volgens het bovenstaande, behoeven de milicien-korporaals, die bij de Compagnie blijven, minder theoretisch bekwaamd te worden dan thans en staat practische geschiktheid op den voorgrond. Voor hen, die op School komen, moet bij het onderwijs, in verband met hunne opleiding tot milicien-sergeant en milicien-luitenant, het theoretische meer op den voorgrond treden. Uit den aard der zaak komen de meer ontwikkelden, voor zoover zij niet reeds door het Reservekader aan de militie onttrokken zijn, voor de opleiding tot het hoogere militiekader in aanmerking.

Bij de vorming van milicien-korporaals bij de Compagnie rekene men er op, dat niet altijd de organieke sterkte bereikt zal kunnen worden en overplaatsing van het eene onderdeel naar het andere soms onvermijdelijk is, waarmede dan de aantrekkelijkheid verloren gaat voor een milicien, die wel bij zijn eigen Compagnie korporaal wil worden.

Uit welke provincie de lichting komt, is in de practijk dikwijls van veel invloed op het aantal militiekader, dat eene Compagnie leveren kan. Ook is in de practijk menigmaal in het eene jaar de lichting veel beter dan in het andere, ofschoon slechts toeval hierbij in het spel is.

De geachte Schrijver wenscht den winter-herhalingscursus voor het kader, waarin thans hoofdzakelijk reglementen en artilleriewetenschap

worden behandeld, althans voor wat de reglementen betreft, over te brengen naar den zomer en dezen dan compagniesgewijze te doen plaats hebben.

Zou hiertoe echter voldoende tijd zijn?

Zomers (d. i. in de periode: Maart tot December) vallen 2 lichten, de acht- en viermaanders, af te richten, komen verscheidene oudere lichten voor herhalingsoefeningen onder de wapenen en heeft men de praktische schietoefeningen, oefeningen nabij het garnizoen, oefeningen in het groepsverband, c.q. oefeningen in den vestingoorlog, enz.

Wij vreezen, dat van eene grondige reglementen- of voorschriften-behandeling, zoo tusschen deze oefeningen door, in de practijk niet veel kan komen.

Het kader houdt niet van dien winter-herhalingscursus — toegegeven, maar daarom is deze m.i. niet onnuttig, mits de stof beperkt en nauwkeurig nagegaan worde, wat het belangrijkste is en behandeld dient te worden, en dus de wilde jacht, om alles in het gegeven tijdsbestek (\pm 6 weken; het kader, als geëmployeerd en niet-geëmployeerd ondersteld, in tweeën gesplitst) door te vliegen, worde opgegeven.

In den winter-herhalingscursus dienen m.i. in het bijzonder alle nieuw verschenen reglementen en handboeken of belangrijke wijzigingen daarin grondig behandeld te worden. Ook in de voorafgaande zomerperiode plaats gehad hebbende, bijzondere oefeningen dienen bij het onderwijs zooveel mogelijk te pas gebracht te worden. Het onderwijs wordt dan meer aanschouwelijk en belangwekkend, minder theoretisch zwevend.

Ten slotte voel ik geen bezwaren tegen eene gezamenlijke opleiding van peilers, waarnemers en telefonisten per afdeeling.

In 1902 ging men te *den Helder* juist van de compagniesgewijze tot de algemeene opleiding over, naar aanleiding van de vroeger verkregen, ongelijke resultaten.

De A. C. kan nu wel steeds ingrijpen, maar waar blijft dan de zelfstandigheid van den C.C.?

Er blijft voor een C.C. genoeg te doen over, terwijl mede met het oog op het weinige compagnieskader, de afdeelingsgewijze opleiding te verkiezen valt. Is het zulk een bezwaar, dat bedoelde speciale categorieën niet bij de compagnie zelf zijn opgeleid? De vorming van het vrijwillig kader gaat immers ook geheel buiten dit onderdeel om!

Kabelballons bij de Vestingartillerie.

In aansluiting aan het opstel van den Kapitein LOGGER in het Julinummer van „de Militaire Spectator”, getiteld: „Het vuren tegen kabelballons door de Nederlandsche Vestingartillerie”, zij het mij vergund het onderstaande mede te deelen.

Bij de z.g. „Oefeningen in het Groepsverband”, in 1902 gehouden op het Landfront der Stelling van *den Helder*, werd door den Groepscommandant, den toenmaligen Majoor W. A. SODENKAMP, het optreden van vijandelijke kabelballons in het voorterrein ondersteld.

Bij het begin der oefeningen werden op een drietal punten ballonbatterijen aangewezen, die zonder nadere bevelen bij het verschijnen van een kabelballon dezen onder vuur moesten nemen; alleen moesten zij van het verschijnen van den ballon en het openen van hun vuur bericht zenden aan het Groepsstafkwartier.

De ballonbatterijen werden elk door één vuurmond gemarkeerd en stelden snelvuurbatterijen van 10 cM. voor (overeenkomstig het bestaande Duitsche geschuttype).

De kabelballons werden gemarkeerd door vliegers.

Hiervoor bezigde men het Amerikaansche vliegertype; de vier zijden gevormd door rottang-latten, het bovenste gedeelte overspannen met wit, het onderste met zwart linnen, ten einde hen bij elken achtergrond zichtbaar te doen zijn.

Een sergeant-majoor-titulair vervaardigde de vliegers en stelde proef-ondervindelijk grootte, benoedigde touwsterkte, enz. vast. Nadat een enkele vlieger losbrak en zijn reis over zee in Noordelijke richting voortzette, had men ten slotte de technische zijde van het vraagstuk onder de knie. Naarmate van de windsterkte werd een grootere of kleinere vlieger gebruikt.

Uit den aard der zaak kunnen met een dergelijken vlieger geen hoogten van 500 à 1000 M. bereikt worden, doch wel enkele honderden meters, voldoende voor het doel: den factor kabelballons bij de oefeningen in te voeren, het personeel te leeren uitzien naar die gevaarlijke verkenningmiddelen en bij ontdekking, het toepassen der regels voor het schieten, als aangegeven in het bestaande voorschrift (gefingeerde schietstaat).

Weer en wind dienende, rukte genoemde onderofficier, benevens enkele manschappen, met vliegers en toebehooren uit, om op daartoe aangegeven punten, die in werkelijkheid hiervoor in de termen zouden vallen, den pseudo-ballon onverwacht te doen verrijzen.

Naar mijne meening slaagde de proef goed en werd het beoogde doel bereikt.

Wellicht heeft het bovenstaande nut voor oefeningen bij andere regimenten, tot tijd en wijle over een werkelijken ballon beschikt kan worden.

Nadere gegevens staan mij hier niet ter beschikking.

Na afloop der oefeningen is een beknopt verslag opgemaakt, betreffende de samenstelling der vliegers, het gebruik en de verkregen uitkomsten. Dit verslag is in het archief opgelegd en zal, desgevraagd, zeker gaarne (of wel de bestaande vliegermodellen zelf) door de betrokken autoriteiten tijdelijk worden afgestaan.

Schoonhoven.

JAMES.

Losse aantekeningen over de China-Expeditie.

Hoewel de couranten ons tijdens de internationale expeditie tegen China de meest gunstige berichten gaven over de verstandhouding, die tusschen de Europeesche contingenten heerschte, is het toch wel eigenaardig dienaangaande eenige bijzonderheden mede te deelen, die een Duitsch officier, na terugkeer van die expeditie, in zijn land vertelde.

Toen de Duitsche keizer besloot een expeditiekorps uit te zenden, wees men verschillende „Truppenübungsplätze” als depôts voor de te vormen regimenten aan. Daar werden uit de aangenomen vrijwilligers — door de groote haast, waarmede men te werk ging, zijn er wel enkelen tusschen doorgeslopen, die vroeger zwaar gestraft waren — de compagnieën en hoogere verbanden samengesteld en geëncadreerd.

Vervolgens werd er, omdat kader en manschappen aan elkaar geheel onbekend waren, „mächtig gebimst”; de kapiteins begonnen met Einzel-ausbildung, gevolgd door Zug- en Kompagnie-exerzieren. Afgewisseld door schietoefeningen — het expeditiekorps werd met het nieuwe geweer bewapend —, Bataillonsexerzieren en velddienstoefeningen, brak weldra het uur van afmarsch naar het verre Oosten aan.

Als men zulke Chineezzen — zoo noemde het volk de Duitsche koloniale — op straat zag, maakten zij geen flinken indruk, de kleeren zaten slecht, de kleur, die men kahki noemde, was vuil — men had eenvoudig de Drillich Anzüge laten verven —, zoodat het spreekwoord „de kleeren maken den man” op die troepen geheel van pas was. Dan maken onze koloniale soldaten een heel wat beter indruk! De officieren daarentegen zagen er in hun litewka, een kleedingstuk, dat veel overeenkomst heeft met onze tuniek, eenvoudig en vlug uit. ¹⁾

¹⁾ K. v. M. schrijft uit Tiëntsin aan het Mil. Woch. (N°. 64, 1903): „Die augenblicklich von den Offizieren der ostasiatischen Besatzungsbrigade getragene Uniform ist als Feldzugsuniform mustergültig. Die Winteruniform aus graugrünem Stoff ist praktisch und angenehm, ohne hohen, steifen Kragen, ohne einengende Taille, ohne blanke, bei Regen stets unscheinbare Knöpfe, mit Taschen auf der Brust und an den vorderen Schößen und im allgemeinen gegen Staub sowohl wie Regen gleich unempfindlich”. Eigenaardig is ook het oordeel over de hoofdbedekking: „In Bezug auf Kopfbedeckungen steht unser Helm obenan; weder die Mützen der Engländer, noch die Käppis der Franzosen, noch die Filzhüte der Amerikaner bieten eine so leichte und doch feste und kühle Kopfbedeckung”.

Zooals algemeen bekend is, stond het geheele Duitsche volk tijdens den oorlog in Transvaal aan de zijde der Boeren. Toen nu transportschepen, met Duitsche troepen aan boord, in Chineesche havens aankwamen en aldaar Engelsche bodems troffen, was de begroeting van de zijde der Germanen alles behalve vriendelijk voor de arme Tommies en Jacks en die uitlatingen werden nog minder vleidend, toen bijzonderheden over den mislukten opmarsch naar Peking onder LORD SEYMOUR bekend werden.

De troepenmacht, uitgezonden om de gezantschappen te helpen, moest onverrichter zake terugkeeren en dat dit zonder te veel verliezen geschiedde, is te danken aan den Kapitein ter zee VON USEDOM en zijne kranige afdeeling Duitsche matrozen. Een ieder heeft in de toen gepubliceerde telegrammen de woorden „Germans to the front” gelezen. Het was trouwens tijd, dat de Duitschers naar voren gingen, want de Engelschen trokken voor de Boxers terug, en toen de Russen trachtten hen tot staan te brengen en dit niet goedschiks ging, schoten, zooals men vertelde, laatstgenoemden op de Britten.

Door het flinke optreden van den Kapitein VON USEDOM kwam de Boxeraanval tot staan.

Voerde een Duitsch officier over een gemengd detachement bevel, dan liet hij — volgens onzen zegsman —, bij het maken van patrouilles, de Engelsche manschappen bij voorkeur thuis, omdat deze — voor het grootste gedeelte Indische soldaten — vaak reeds bij het zien van gewapende Boxers zich den moed voelden ontzinken; een Duitsch officier werd dientengevolge bij eene ontmoeting met de Boxers zwaar gewond, vier Engelsche officieren hebben daardoor in eene kleine schermutseling het leven gelaten.

Als gevolg hiervan werden de Engelsche troepen nu voor allerlei werkzaamheden buiten den gezichtskring der Boxers gebruikt en daarom steeds koelies genoemd. Het geven van zulk een onwaardigen naam aan Engelsche soldaten, deed den Britschen bevelhebber besluiten een rondschriften te richten aan de commandanten der verschillende Europeesche contingenten om er op te wijzen, dat het niet aanging Hr. Ms. soldaten voor „koelies” uit te maken; doch dit hielp niet.

De verhouding tusschen de Fransche en Duitsche soldaten was uitmuntend, steeds zag men hen samen, zij zochten elkaar op, deelden alles broederlijk, waren de beste kameraden en zongen om beurten de Marseillaise en de Wacht am Rhein.

De Russen waren onvermoeid, steeds bereid te helpen, altijd opgewekt en bij eene ontmoeting met den vijand onbetaalbaar. De Taku-forten zouden bestormd worden, de laatste aanval werd gedaan, en hoewel bekend was, dat de tegenpartij mijnen had aangelegd, stormden de Russen onverschrokken voorwaarts; door het ontploffen daarvan verloren zij vele manschappen; waren zij voorzigtiger geweest, zoo zou het nemen van die forten veel minder menschenlevens gekost hebben.

De Amerikanen noemde men „eine wüste Bande”, zij deserteerden bij

tientallen te gelijk en vormden rooverbenden, die zóó brutaal optraden, dat Europeesche afdeelingen uitgezonden moesten worden om aan hun plunderen een einde te maken. Toen nu aan eene Fransche compagnie opgedragen werd, zulk eene bende te straffen, keerde de commandant onverrichter zake terug, omdat hij vernomen had, dat er ongeveer 200 Amerikanen bijeen waren, wat, zijns inziens, eene te groote macht was om met ééne compagnie aan te grijpen.

De Japanners werden als zeer goede soldaten geroemd.

De verhouding tusschen de verschillende officierskorpsen was goed. De Engelsche en Duitsche officieren waren zeer wel met elkaar, met de Russische en Fransche officieren, van de Pagenschool en van St. Cyr afkomstig, was de omgang evenzeer uitmuntend. Algemeen bewonderde men de groote talenkennis der Russische officieren.

Veel lauweren zijn er in China niet geplukt. Door de Duitsche troepen werd, zoodra zij aangekomen waren en hunne standplaatsen hadden bereikt, met exerceeren begonnen om op deze wijze de aan elkaar nog vrij vreemd zijnde elementen tot „ordentliche Kompagnien und Bataillone” te formeeren; het was, alsof men in een garnizoen in de „Heimath” was. Ten einde steeds over bereden manschappen te kunnen beschikken, werden de Feldwebels en enkele soldaten per compagnie op ponnies gezet; zij bewezen goede diensten bij verkenningen.

De Boxerbeweging bleek weldra onderdrukt en waar zich Europeesche troepen vertoonden, daar vloden de Chineezzen; hierdoor verloor men wel eens de voorzichtigheid uit het oog. Een bataljon bijv. marcheerde tijdens eene oefening, toen bereden infanteristen rapporteerden, dat in een dorp Boxers gezien waren. De Bataljons-Commandant, die naar voren ging, attakeerde alleen met de spits de bende en dreef ze met gevoelig verlies op de vlucht. Toen het bataljon aankwam, was het dorp reeds geheel verlaten.

Voor de Russen was — altijd volgens onzen zegsman — deze expeditie eene goede gelegenheid om de waarde der Engelsche troepen — meestal inlandsche — grondig te beoordeelen.

G. H.

Over de psychologische verschijnselen in den oorlog.

Eenige maanden geleden kwam mij eene brochure in handen, getiteld „die Macht der Vorstellung im Kriege und ihre Bedeutung für die Friedens-Ausbildung” en daar de denkbeelden, door den Generaal REISNER FRHR. v. LICHTENSTERN hierin uiteengezet, mij buitengewoon belangwekkend voorkomen, kan ik geen weerstand bieden aan den lust om naar aanleiding van deze brochure in eenige nadere beschouwingen te treden over de verschijnselen van psychologischen aard, welke zich in het gevecht bij de strijders voordoen, en die, wij zullen het allen onderschrijven, den doorslag geven bij alle gevechtshandelingen, terwijl zij bovendien den maatstaf aangeven van de waarde, welke aan de verschillende wapensoorten voor het gevecht moet worden toegekend.

De zielstoestand van den bevelhebber, doch meer nog de zielstoestand van de strijders is de factor, waarmede wij rekening moeten houden — dien wij voor alles moeten onderzoeken, want hij vindt eene uiting in de kracht, waarmede de strijd wordt aangebonden, en meer nog, hij beslist over de taatheid, waarmede het gevecht wordt voortgezet, hij leidt tot de overwinning of brengt de nederlaag.

De indruk van het gevaar op het menschelijk gemoed, de wilskracht van het individu, die weerstand biedt aan de zucht om zich aan het gevaar te onttrekken, de beheersching van de zenuwen, de inwendige strijd, welke bij elk der deelnemers wordt gevoerd — dat zijn de factoren, waarmede wij rekening moeten houden, welke wij moeten bestudeeren, terwijl onze opleiding er op moet gericht zijn, om in deze het allerhoogste te verkrijgen, n.l. het onderwerpen van alle overige menschelijke gevoelens aan den wil om het voor oogen staande doel te bereiken.

Wat in deze kan worden verkregen, is verbazend, de medici vinden hiervan bij hunne patienten dikwerf voorbeelden, die aan het ongelooftelijke grenzen. Hoe vaak komt het niet voor, dat zieken, welke door hun arts zijn opgegeven, waarvoor in de wetenschap geen redding meer is te vinden, de crisis te boven komen en herstellen, alleen door den wil om in het leven te blijven, en welk eene reusachtige wilskracht wordt aan den dag gelegd door de bemanningen van reddingsbooten aan onze kusten, waar zij met den dood in zijn meest dreigende gestalte voor oogen, toch het gestelde doel bereiken en de vrijwillig opgenomen taak volbrengen.

Jahab. d. u. d. l.
1902 I 21

Zeer zeker vindt de enkeling bij laatst bedoelde handeling steun in het denkbeeld, dat meerderen met hem het gevaar deelen, en wordt door elk kracht geput uit den moed, door allen aan den dag gelegd. Doch is dit bij menige oorlogshandeling niet het zelfde; berust het begrip „moed” niet voor een groot deel op de vrees om bij de anderen achter te blijven; doorleven niet allen het oogenblik, waarop de zucht naar het levensbehoud dien grooten inwendigen strijd voert met den wil om de medestrijders te hulp te snellen, met de eerezucht om een aandeel te hebben in den uitslag van den strijd?

De resultante van deze eerezucht, voortspruitende uit zelfbewuste kracht, vaderlandsliefde, gehechtheid aan meerderen en kameraden, wraakzucht, over het lijden aan dezen berokkend, en de vrees om eene al te sterke neiging tot zelfbehoud aan den dag te leggen en daardoor in de oogen van allen, die ons lief zijn, den schijn van lafheid op ons te laden, de resultante van al deze, deels abnormale, gemoedstoestanden vormt in het algemeen de wilskracht, de energie, waarmede door elken soldaat de strijd wordt volbracht, en deze verder uitstreckende tot het geheele leger, verkrijgt men het gewicht, dat de schaal doet overslaan naar de zijde van de overwinning of van de nederlaag.

Doch bij dit alles komt in het moderne gevecht een factor, tot dusverre van weinig beteekenis, waarmede in de toekomst ernstig rekening moet worden gehouden, n.l. de indruk, die het onzichtbare gevaar maakt op het gemoed van den mensch; een factor, zóó belangrijk en zóó diep ingrijpend, dat het de groote vraag is, of hij niet in vele gevallen alle energie zal verlammen.

Hoe hemelsbreed toch verschillen de omstandigheden, waaronder de legioenen van den grooten Keizer ten aanval togen met die, waaronder thans de strijd wordt aangeboden; welk eene reusachtige omwenteling heeft niet de tactiek in de laatste dertig jaren ondergaan, omdat zij gelijken tred moet houden met den invloed, welke de rusteloos voortschrijdende techniek heeft uitgeoefend op het moreele element van den strijd.

Want allereerst treft ons de groote ommekeer, welke de invoering van de moderne snelvuurwapenen heeft teweeggebracht op het verloop van den strijd, n.l. het verminderen der verliezen.

Reeds van vele zijden is hierop de aandacht gevestigd en, hoe merkwaardig het ook moge klinken, de krijgsgeschiedenis wijst het uit, dat telkens, wanneer eene verbetering in de strijdmiddelen intrad, het percentage aan dooden en gewonden afnam, terwijl slechts in enkele gevallen, als korpsen medestrijden, welker militaire waarde zeer hoog is, de verliezen plaatselijk een hoog percent bereiken.

Dit is dan ook slechts het logische gevolg van de groote plaats, welke het moreele element in den strijd inneemt.

Telkens toch, waar het gevaar toeneemt, waar de strijder bekend is met de reusachtige en vernietigende uitwerking der wapenen van zijn tegenstander, waarbij nog komt, dat hij in vele gevallen dien tegen-

stander niet ziet, waar hij zijne kameraden ziet vallen, getroffen door eene onzichtbare macht, doen zich in zijn binnenste invloeden gelden, welke zijne energie verminderen, en welke de zucht naar zelfbehoud sterker doen gevoelen.

De gelegenheid, om zijn tegenstander in het wit der oogen te zien, is niet aanwezig om de eerezucht te prikkelen tot het verrichten van roemrijke daden; al het opwindende van den strijd van man tegen man, waarbij de zelfbewuste kracht tot uiting komt, is verdwenen en elk zoekt dekking tegen den projectielenregen, welke verplettert, wat zich vertoont, en slechts kruipende, zonder kracht te kunnen putten uit de aanwezigheid zijner kameraden, welke niet meer, schouder aan schouder, pal met hem staan in deze ure van gevaar, eenzaam, moet hij zijn weg vervolgen, en indachtig aan het beginsel, dat vuuruitwerking boven dekking gaat en dat slechts het goed gerichte vuur in staat zal zijn den tegenstander tot wijken te dwingen, moet hij niet alleen den moed bezitten voorwaarts te dringen, doch ook de beschermende dekking verlaten, zich opheffen en daardoor bloot geven om met kalmte te richten en het schot af te geven.

Is het dan ook te verwonderen, is het zelfs niet natuurlijk, dat velen op dezen langen lijdensweg zullen achterblijven, omdat zij zich den moed voelen ontzinken, omdat zij, te midden van zooveel lijden en verwoesting, niet meer opgewassen zijn tegen de ontzenuwende of liever zenuwschokkende invloeden van zulk een strijd, dat zij in deze oogenblikken onverschillig worden voor alle begrippen van eer en dat zij bij de gedachte aan alles, wat hen aan het leven bindt, zulk eene overweldigende zucht naar zelfbehoud in zich voelen opbruischen, dat alle andere gevoelens worden verdrongen en niets hen meer uit dezen staat van moedeloosheid kan opwekken?

En trouwens van wie kan in zulke oogenblikken nog eene bezielende werking uitgaan, om die moedelozen op te wekken, hen aan de begrippen van plicht en eergevoel te herinneren en de wilskracht te verlevendigen, wanneer niet in den man *zelven* de elementen aanwezig zijn, om voor dit alles, zelfs nog in deze oogenblikken, ontvankelijk te zijn?

De tijden zijn voorbij, toen de aanblik van den opperbevelhebber alleen reeds voldoende was om de massa's te electriseeren, en de reusachtige machine van menschenmateriaal, opgekweekt in eene onverbidelijke discipline, met eene hand in beweging werd gezet om hare bloedige taak te verrichten.

In den modernen strijd kunnen slechts de onmiddellijke meerderen nog eenigen invloed uitoefenen; in oogenblikken, als hierboven geschetst, is alle vormdiscipline verdwenen en de tucht, welke hare hoogste idealen heeft gezocht in de toepassing van den vorm alleen, deze tucht zal ons bitter in den steek laten, want als de angst voor het behoud van het leven in het spel komt, verdwijnen alle gevoelens, welke zij met zooveel moeite en zooveel gestrengheid heeft ingeprent,

omdat zij in strijd is met de karaktereigenschappen van de bevolking, waaruit het leger is voortgekomen.

In deze oogenblikken is er slechts één middel om den man mede te sleepen, is er slechts ééne macht, die als bondgenoot kan optreden om de moedeloosheid te bestrijden, is er slechts één krachtige motor, die in 's menschen binnenste kan medewerken tot verhooging der energie, dit is het *vertrouwen* in den aanvoerder, want daardoor zal het bewustzijn ontwaken van tot elken prijs den aanvoerder te willen volgen, niet te verbreken den hechten band, welke door onderlinge waardeering werd gevormd tusschen meerdere en mindere, en niet te moeten lezen op het gelaat van hen, die wij hoogachten, het stomme verwijt van in de opgelegde taak te kort te zijn geschoten.

Dit moet de grondslag zijn, waarop de discipline berust, de hoogste, die kan bestaan, welker handhaving het lichtst valt aan hem, die haar op de juiste wijze weet op te wekken, want waar de vormdiscipline is opgebouwd uit een kunstig samenstel van vaak onnatuurlijke begrippen en bij den minsten stoot in elkander stort, daar zal de andere, de edele discipline, welke op wederzijdsche waardeering en vertrouwen is gebaseerd, hechter worden in die moeilijke oogenblikken, omdat zij haar steun zoekt in de edelste gevoelens, welke in 's menschen binnenste sluimeren.

Niet, dat door mij de vormdiscipline wordt verworpen als overbodig, zij heeft hare goede waarde voor vrede-toestanden, van haar gaat eene opvoedende kracht uit, welke voor velen dringend noodig is, en die in oorlogstijd rijke vruchten afwerpt, doch zij ontardt maar al te licht in eene opleiding van den soldaat tot oorlogswerktuig en moge dit nog in het Napoleontische tijdperk en zelfs later tot schitterende resultaten hebben geleid, thans, nu de moderne strijder niet alleen eene bepaalde dosis fysieke kracht moet kunnen ontwikkelen, doch al zijne handelingen met overleg moeten geschieden, nu in de gevechtsvormen, de inwerking van den meerdere op zijne ondergeschikten nagenoeg geheel is buitengesloten en zich nog slechts kan doen gevoelen door het geven van een voorbeeld van hooge plichtsbetrachting — nu aan het initiatief van den man in het gevecht alles moet worden overgelaten en hij zich niet mag nederwerpen op het teeken „halt” als eene machine, die „stop” wordt gezet, doch zijne plaats en houding zelve moet kiezen, ten einde zijn vuuruitwerking vruchtdragend te doen zijn, en hij derhalve bij elke handeling als denkend wezen moet optreden — is het wel niet noodig hieraan toe te voegen, dat elk meerdere, die zijn taak goed begrijpt, zijn beste krachten moet wijden aan de vorming van het karakter zijner ondergeschikten en aan de ontwikkeling van hun denkvermogen en hun ondernemingsgeest.

Dat echter bij velen deze poging zal falen, dat het verblijf onder de wapenen in vele gevallen te kort is om die onderlinge waardeering ten volle te verkrijgen, dat de middelen niet altijd op de meest oordeelkundige wijze worden toegepast en dat derhalve niet overal die verhouding

bestaat, welke juist in den toekomstigen strijd, de belangrijkste voorwaarde is, voor het bereiken van het doel, wie onzer zal ontkennen, dat dit ook in ons leger het geval is.

Wanneer wij den draad onzer beschouwingen weder opvatten, dan is het niet te verwonderen, dat velen het slagveld zullen verlaten, nadat nog slechts weinige verliezen zijn geleden en terwijl men nog op grooten afstand van de tegenpartij verwijderd is; dat, waar het procent der buiten gevecht gestelden in vele veldslagen van den oorlog 1870/71 zeer laag was, toen het veld door de betrokken legermacht werd ontruimd, dit procent in de toekomst nog aanzienlijk zal dalen, en dat het schijnbaar tegenstrijdige, dat eene verbetering in de bewapening eene vermindering der verliezen met zich voert, een logisch gevolg is van den psychologischen toestand, waarin de strijders geraken. Onmiddellijk hiermede in verband staat de stelling, dat de aanval op grotere bezwaren zal stuiten, terwijl de verdediging zeer in waarde is gestegen.

Al zoude het tegen onze overtuiging zijn de groote voordeelen weg te cijferen, welke aan den aanval verbonden zijn, en de verdediging aan te prijzen, al kennen wij aan den aanval nog steeds de groote moreele waarde toe, welke hij ontleent aan het initiatief en de zelfbewuste kracht, waarvan hij een natuurlijk gevolg is, toch zal hij, die de voorafgaande beschouwingen onderschrijft, en gevoelt, welke groote eischen aan den aanvallenden soldaat worden gesteld, beseffen, dat de aanval ontzaglijke offers zal kosten, als hij wordt uitgevoerd tegen eene krachtig ter verdediging voorbereide en bezette stelling.

Zelfs zijn die moeilijkheden dermate gestegen, dat vele tactici van naam den frontaanval in de toekomst als onuitvoerbaar beschouwen en daaraan slechts dan eenige kans van slagen toekennen, wanneer hij wordt uitgevoerd in samenwerking met andere troepen, welke eene omvatting bewerkstelligen.

De omvatting toch kaatst de nadeelen, welke de aanvaller bij den frontaanval ondervindt, voor een groot deel terug op den verdediger.

Bij den frontaanval beweegt de aanvaller zich voort over een terrein, dat, hem geheel onbekend, talloze moeilijkheden oplevert, gedurende zijn voorwaarts dringen vormt hij eene schijf voor den verdediger, die, goed gedekt, zijn vuur betrekkelijk rustig afgeeft, terwijl de verkenning der verdedigende stelling dikwijls zeer onvolledig zal zijn, omdat de verdediger, door eene oordeelkundige opstelling van posten en regeling van den patrouillegang, de verkenneude cavalerie en infanterie op grooten afstand verwijderd kan houden en dientengevolge slechts bij benadering kan worden bepaald, waar de tegenpartij heeft stelling genomen, hoe zij hare krachten heeft gegroepeerd, kortom alles, waarop het plan van aanval moet worden opgebouwd.

De aanvaller beweegt zich voort in eene onzekerheid, welke des te heviger op zijn gemoed zal werken, door de verliezen, die hij tijdens zijn voorwaarts gaan ondervindt; het is dan ook natuurlijk, dat zijne nadering slechts zeer langzaam kan plaats hebben, voortdurend zal hij

grootere verliezen lijden en slechts met behulp van reusachtige ondersteuning uit zijne reserves, kan hij het punt bereiken, vanwaar hij eenige uitwerking kan verkrijgen op de kop- en rompschrijven, die de verdediger hem toont.

Men moet de demoraliseerende werking naar waarde schatten van zulk een strijd, waarbij in uren slechts meters terrein worden gewonnen ten koste van ontzaglijke verliezen; men moet de beschrijvingen lezen der aanvallen op de stellingen der Boeren, waarbij de Engelsche tirailleurs uren lang in de zelfde houding moesten liggen, zonder zelfs het hoofd te kunnen oprichten, hoeveel te minder voorwaarts te kunnen kruipen, dan eerst zal men beseffen, welke schier onoverkomelijke bezwaren zijn verbonden aan een voortrukken tegen eene krachtig bezette stelling.

En al werpe men mij tegen, dat in geen Europeesch leger over het algemeen schutters worden aangetroffen van het gehalte der Boeren, de geschiedenis van dien oorlog heeft ons thans reeds voldoende geleerd, dat de uitgebreide stellingen der Boeren veelal zwak bezet waren, dat bijv. enkele gedekt opgestelde schutters in staat waren het slaan eener brug over de Tugela gedurende uren te beletten, en wij tevens overwegen, dat men den Engelschen soldaat allerminst van gebrek aan moed mag beschuldigen, mij dunkt, dan is dit eene voldoende aanwijzing voor den machtigen invloed, dien het onzichtbare, geheimzinnige gevaar heeft op het gemoed van den mensch.

Hoe langer zulk een strijd duurt des te hooger zal het moreel van den verdediger stijgen; hij ziet den aanvaller niet verschijnen als een dreigend monster, welks nadering onafwendbaar is, wiens klauwen hij reeds gevoelt en wiens aanblik hem hypnotiseert en belet te handelen, neen, hij ondervindt zelf weinig verliezen, doch brengt er vele toe, hij concentreert zijn vuur op de afdeelingen, welke de tirailleurlinie te hulp snellen, hij ziet de voorwaarts gaande beweging dier liniën telkens weer stokken en gevoelt, dat de pogingen van den tegenstander ijdel zijn; zijn moreel stijgt, de moed, welke bij sommigen zinkende was, herleeft, de polsslag wordt weder normaal en, in de plaats van moedeloosheid, treedt een zekere overmoed. De verdediger ondergaat die verandering van zielstoestand, welke een ieder ondervindt, die ziet, dat hij onverwacht succes heeft, dat hij meester blijft van het terrein en dat de toestand door hem wordt beheerscht.

Eene stelling, bezet door middelmatige schutters, is dan ook in front niet te naderen, dan door een zeer overmachtigen tegenstander, ten koste van reusachtige verliezen, welke de uitkomsten van zulk eene handeling vaak niet rechtvaardigen.

De middelmatige verdediger zal in den aanvang zijne munitie verspillen door te snel te vuren, doch juist door het lange tijdsverloop, dat de nadering van den aanvaller vordert, zal hij beter gaan schieten, hij zal tot rust komen, de inwendige onrust, die zich in den beginne zoo krachtig deed gevoelen, zal verdwijnen en plaats maken voor een

wreedten lust tot dooden, den zelfden lust, welke den jager bekruipt, die zich plotseling gesteld ziet tegenover eene massa wild, dat niet kan ontvluchten; het zal eene slachting zijn des te gemakkelijker, omdat de tegenstander, op de laagste grens der middelbare afstanden gekomen, nagenoeg weerloos is, daar hij geene doelen ziet, welke een verbruik van munitie rechtvaardigen — want de aanvaller moet, met het oog op de groote moeilijkheid der munitie-aanvulling, juist in deze oogenblikken spaarzaam zijn; hij mag niet schieten zonder zich te hebben afgevraagd, of het doel werkelijk te treffen is, en toch zal hij het meestal doen, want o! raadselachtig menschelijk wezen, het is een merkwaardig verschijnsel, dat het knallen der schoten uit het eigen geweer een geruststellenden invloed uitoefent op den schutter, al bereikt hij er ook niets mede.

Is de stelling bezet door beproefde schutters, wier zenuwen zijn gebleken bestand te zijn tegen de invloeden van het naderend gevaar, dan volgt de verdediger eene andere tactiek, die ook in den Zuid-Afrikaanschen oorlog groote uitkomsten had, hij zal den aanvaller onder deze omstandigheden laten naderen tot op den afstand, op welken zijn trefkans zoo groot is, dat hij het geheele terrein voor zijn stelling volkomen beheerscht — ook weder de laagste grens der middelbare afstanden —, het vuur, dat op dit oogenblik geopend met juistheid wordt afgegeven, zal vernietigend zijn, den moreelen schok, welken het gemoed des aanvallers ondervindt, zal hij niet te boven komen, laat staan verdragen en het onvermijdelijk gevolg, de paniek, welke ontstaat, zal het den aanvaller onmogelijk maken, zijn pogingen voort te zetten, ja, zelfs in de eerste dagen opnieuw te ondernemen.

De gevolgen van zulk eene handeling zijn niet te overzien, in zulke oogenblikken verdwijnt zelfs het laatste, wat den uitstekendsten soldaat nog omhoog hield, het vertrouwen in den aanvoerder, in zijne onmiddellijke meerderen, alle plichtsgevoel verdwijnt om plaats te maken voor de zucht naar zelfbehoud, die de diepste genegenheid voor den meerdere en kameraad verdringt, en wij kunnen zoo goed begrijpen, dat zulke afdeelingen dikwerf zelfs voor den geheelen verderen oorlog onbruikbaar zijn geworden.

Zooals reeds hierboven werd medegedeeld, is de omvatting voor den aanvaller eene tactische handeling, welke kans op goeden uitslag heeft, omdat hij daarmede eene werking op den gemoedstoestand van den verdediger uitoefent, die eene volmaakte tegenstelling vormt met hetgeen bij den frontaanval plaats heeft.

Bij de omvatting kan de aanvaller zijn overmacht geheel benutten, hij zal dit doen op dien vleugel van de verdedigende stelling, waar de overwinning de grootste kansen heeft en hem de meeste vruchten zal bezorgen; hij zal trachten den verdediger van diens terugtochtslijn af te dringen.

De verdediger, welke bij den frontaanval meester blijft van het voorgelegen terrein en zijn innerlijke kracht voelt stijgen, bij het aanschouwen van de wanhopige pogingen zijner tegenpartij om de stelling te naderen,

ziet thans het gevaar opdagen van eene zijde, welke hem niet alleen dwingt zijne krachten ook in die richting te ontwikkelen en derhalve zijn macht en aandacht te verdeelen, doch tevens zal hij psychologisch eene verandering ondergaan, die niet nalaat van grooten invloed te zijn op de energie, waarmede hij den verderen strijd zal voeren.

Slechts onder bijzondere omstandigheden kan de verdediger maatregelen treffen om eene omvatting krachtig tegen te gaan, in de meeste gevallen zal hij er zich aan moeten onderwerpen en zal hij den moreelen invloed ondervinden van het gevaar, dat hem als een dreigend monster gaat omklemmen en aan welks doodende omarming hij slechts ontkomen kan door of vroegtijdig den terugtocht te aanvaarden of door een tegenaanval de omvatting tot staan te brengen en terug te werpen.

Thans zijn de moreele voordeelen in volle mate het deel van den aanvaller, ja, door de omvatting bezielt hij tevens de afdeelingen, die den frontaanval verrichten, want bij deze laatste zal de moed hoog gehouden worden door de wetenschap, dat straks de verdediger zal worden gedwongen om zijne aandacht en zijne krachten naar meerdere zijden te verdeelen, dat deze, het naderend gevaar in flank en rug gevoelende, zijn vuur minder juist zal afgeven en hij niet meer verkeert in die onoverwinnelijke periode, waarin hij slechts zijn lust tot vernietigen behoeft bot te vieren om straffeloos den frontaanval tot staan te brengen.

De frontale groep verbeidt met ongeduld het oogenblik, waarop de projectielen der omvatting in rug en flanken van den verdediger zullen slaan, om daarna vooruit te kunnen schuiven en de omarming te voltooien, waardoor de verdediger vernietigd zal worden.

En ook bij de omvatting zal zich dit verhoogde krachtsgevoel doen gelden, zij ondervindt den steun, welken de frontaanval haar in deze oogenblikken schenkt, door een gedeelte van 's vijands macht te binden, doch zij is zich meer nog bewust van hare machtige uitwerking, doordat zij meestal door het terrein aan geene frontuitbreiding gebonden is, doordat zij zich kan uitbreiden niet alleen op de flank, doch zelfs tot in den rug der vijandelijke stelling en daardoor haar vuur op den bedreigden vleugel kan concentreeren van uit punten, welke het den verdediger onmogelijk maken dit vuur met goed gevolg te beantwoorden; kortom, het gevoel van overmacht doet zich bij een omvatting aanvaller krachtig gelden, zal zijne energie opwekken, terwijl de verdediger er door wordt terneergeslagen en wordt gedwongen zijne krachten aan te wenden in eene richting, welke hem door het initiatief zijner tegenpartij wordt opgedrongen, en waarin hij veelal niet zoo doelmatige voorbereidingen heeft getroffen, als in het front zijner stelling.

De aanvaller kan dan ook onder de tegenwoordige omstandigheden slechts op ééne wijze voordeel trekken van zijn overmacht en daardoor zijn wil opdringen aan den tegenstander — door de omvatting; en wanneer wij de gevolgen van deze handeling nagaan, dan is het gevolg van het gemeenschappelijk optreden van de frontale en omvatting groepen niet

de som der uitkomsten door elke hunner afzonderlijk verkregen, doch is dit veel grooter door den zedelijken steun, dien zij elkander bij de uitvoering ervan schenken en waardoor zij elkander kracht verleen. De energie van de omvattende afdeelingen wordt geprikkeld en de moedeloosheid bij de frontale groep verdwijnt, terwijl bij den verdediger deze invloeden eene omgekeerde uitwerking hebben.

Of de omvatting in vele gevallen wel dat verrassende karakter zal bezitten, dat voor haar slagen zoo gewenscht is, valt ernstig te betwijfelen; meestal toch zal de verdediger wel van te voren hebben overwogen, aan welke zijde eene omvatting voor den aanvaller de meeste voordeelen oplevert en zal hij zijne reserves wel zoodanig groepeeren, dat van eene verrassing weinig sprake zal zijn, want het beginsel, dat zuiver frontale aanvallen vrijwel onuitvoerbaar zijn geworden en dat een aanvaller zijn overmacht juist door eene omvatting het best kan benutten, is te algemeen erkend, dan dat een verdediger dit uit het oog zal verliezen.

Voor hem ligt de moeilijke vraag ter oplossing, hoe hij zich daartegen moet wapenen, en dan is het duidelijk, dat hij zich onmogelijk kan bepalen tot een lijdelijk afweren van den druk, welke van die zijde op hem wordt uitgeoefend, daar hij hierdoor vrijwillig loopt in de val, hem door den aanvaller gesteld, en onverbiddelijk bekneld zal geraken tusschen de beide groepen van zijnen tegenstander, waaruit geen ontkomen meer mogelijk is.

Ook voor hem bestaat slechts één middel, en past hij dit toe, dan geeft hij hiermede blijken van eene zoo groote energie en zelfbewuste kracht, dat zijnerzijds alles kan worden gewonnen.

Dit middel is de tegenaanval; de tegenaanval gericht tegen het punt, waar de frontale- en omvattende groepen elkander naderen; het is eene stoutmoedige onderneming, die, wanneer zij wordt ingezet met alle krachten, welke eenigszins kunnen worden gemist, en wordt uitgevoerd met de grootste wilskracht, getuigenis aflegt van den hoogen zedelijken moed des verdedigers.

Deze handeling kan leiden tot een volmaakt verpletteren, een samendrukken van de macht, waarmede zij wordt uitgevoerd, doch wanneer het omgekeerd haar gelukt den band te verbreken, die frontaanval en omvatting verbindt, om daarna hare geheele macht tegen een van deze beide te keeren, dan zal de zedelijke uitwerking van den tegenaanval niet nalaten grooten indruk te maken op den gemoedstoestand der aanvallende afdeelingen, want dat hunne groepen worden gescheiden en de stroom wordt verbroken, waarmede deze beide groepen elkanders energie voedden en verhoogden, is een belangrijk gevolg van den tegenaanval.

Dat dan ook dit aanknoopingspunt eene belangrijke schakel is in de groote keten, welke de aanvaller vormt om de verdedigende stelling, blijkt uit de aanwezigheid van de grootste artilleriemacht, waarover hij beschikt en die in deze phase van den strijd daar in stelling komt.

Namen wij tot op dit oogenblik de artillerie nog niet in onze beschou-

wingen op, terwijl haar invloed op het verloop van den strijd van zulk eene hooge waarde is geworden, dat haar optreden eene levensvoorwaarde is voor het slagen der tactische handeling, dan geschiedde dit om beter de gevolgen te kunnen nagaan, welke de toevoeging van artillerie aan de infanterie heeft op de energie, waarmede dit laatste wapen den strijd aanbindt en volvoert.

Door de invoering van snelvuurkanonnen, welker terugloop wordt opgeheven en die, van schilden voorzien, aan de bedieningsmanschappen eene voldoende dekking opleveren tegen infanterieprojectielen en granaat-kartetskogels, is de waarde der artillerie, vooral voor den aanvaller, in hooge mate gestegen.

Waar voorheen de artillerie, ook in de latere gevechtmomenten, alleen door op groote afstanden van de verdedigende stelling te blijven, hare bediening kon onttrekken aan de uitwerking van het infanterievuur, daar is deze beperking, zoal niet opgeheven, dan toch voor een deel verdwenen; de artillerie, snel, doch vooral juist vurende, kan bij de inleiding het vuur der verdedigende artillerie tot zich trekken, zonder, dank zij de schilden, aan hare bedieningsmanschappen zulke verliezen te zien toebrengen, dat al spoedig handen te kort schieten, om daarna de aanvallende infanterie gedurende haren moeilijken opmarsch naar de stelling zoover mogelijk te begeleiden, terwijl zij, sprongsgewijze vooruitrukkende, den verdediger nadert, en zoowel tot moreelen als materieelen steun dient van de infanterie-afdeelingen die den aanval doorvoeren. Want de zedelijke steun der artillerie is groot, zoo groot zelfs, dat het wegvoeren van batterijen uit den strijd noodlottige gevolgen kan met zich voeren.

Zonder mij schuldig te maken aan eene verheerlijking, als die, welke de generaal VON REICHENAU ten beste geeft over het, van schilden voorzien, snelvuurgeschut en waarbij hij zelfs tot de slotsom komt, dat het optreden der infanterie in den strijd van ondergeschikt belang is geworden, terwijl de veldartillerie in den slag der toekomst de beslissing zal brengen, valt het toch niet te ontkennen, dat het bezit van artillerie en de medewerking daarvan tot steun der infanterie in alle fasen van het gevecht van overwegend belang is, en dat zij juist deze groote waarde ontleent aan hare werking op de gemoederen der strijders.

Daar, waar de infanterie van den aanvaller gedurende de inleiding machteloos staat tegenover de artillerie van den verdediger, is het zijne artillerie, die den strijd opneemt en aan den verdediger het zwijgen moet opleggen; waar later bij de doorvoering van den aanval de infanterie blootgesteld is aan het goed gerichte geweervuur des verdedigers, zonder in staat te zijn haar eigen vuur met goed gevolg af te geven, is het wederom de artillerie, welke van stelling tot stelling voorwaarts dringende, het vuur des verdedigers verzwakt, en lucht verschaft aan de eigen tirailleurs.

De moderne veldartillerie is in deze phase van het gevecht niet langer machteloos, zelfs gaat van haar grooter kracht uit dan van de infanterie.

Haar materieel is nagenoeg onvernietbaar, eenmaal in stelling zijnde, kan hare bediening, beschermd door de schilden, welke in groote mate beschermen tegen infanterieprojectielen, zich met meer kalmte aan haar taak wijden, terwijl de tirailleur, onbeschu't te midden van den kogelregen, het nauwelijks zichtbare doel op grooten afstand moet beschieten.

Het geschutvuur, oneindig krachtiger en beter te regelen dan dat der handvuurwapenen, brengt onrust onder den verdediger, die op zijn beurt den overmoed zal verliezen, welke hem bezielt, wanneer hij slechts infanterie bestrijdt, terwijl ten slotte het machtig geluid der vuurmonden in het binnenste van den voetknecht den moed zal aanwakkeren, welke meer en meer daalde, en hem met een zekeren trots en voldoening zal vervullen, wanneer hij getuige is van de verwarring, welke de granaten en granaatkartetsen stichten in de stelling des verdedigers.

Hierdoor wordt het verschijnsel verklaard, dat het beter is de batterijen ter plaatse te laten dan weg te voeren, wanneer de omstandigheden haar tijdelijk of voor goed het zwijgen opleggen; eene zwijgende batterij vormt eene bedreiging voor de tegenpartij, hare aanwezigheid verwekt bij de eigen infanterie de bemoedigende gedachte, dat zij op elk gewild oogenblik steun zal kunnen verleen'en, al moge dit vaak in werkelijkheid niet het geval zijn.

De tactiek, in enkele gevallen door de Boeren gevolgd, om zich gedurende het artillerievuur der Engelschen in hunne dekkingen terug te trekken, en onzichtbaar te blijven, ook gedurende den opmarsch der infanterie, om eindelijk, als deze laatste op de korte afstanden was gekomen, het vuur krachtig te openen en daardoor eene paniek bij den aanvaller te verwekken, deze tactiek eischt sterke zenuwen van den verdediger, hooge karaktereigenschappen van de bezetting der stelling en eene uitnemende gelegenheid tot dekking in of achter de stelling, welke laatste dan ook veel arbeid kost en dagen lang moet worden voorbereid.

Bij Europeesche toestanden en omstandigheden zal het den verdediger wel meestal aan tijd ontbreken, om zijne stelling in zoo hooge mate ter verdediging voor te bereiden, en mocht dit al het geval zijn, dan zal hij wel nimmer over een soldatenmateriaal beschikken, dat, alle gevoel beheerschende, in staat zal zijn het gevaar zoo dicht te laten naderen, zonder het vuur te openen, en wee den aanvoerder, die de proeve zoude nemen met manschappen, welke niet dien hoogen moreelen moed bezaten. Het zoude waarschijnlijk zijn, dat de verdediger werd bevangen door de zelfde paniek, welke hij den aanvaller had bereid; want hoeveel uitwerking ook mag worden verwacht van het vuur, op korten afstand en bij verrassing afgegeven, de aanblik van het zoo dicht naderen des vijands zal op de gemoederen van de normale, verdedigende miliciens zulk eene verontrustende uitwerking hebben, dat zij, ondanks alles, vroegtijdiger dan gewenscht wordt, het vuur zullen openen, zoodat van het verrassende optreden wel nimmer sprake zal zijn.

Bij eene omvatting zal m.i. de artillerie des aanvallers in de meeste gevallen in stelling komen op het aanknoopingspunt van den frontalen

aanval en den binnenvleugel der omvattende groep; dit is dan ook de aangewezen plaats, want door deze opstelling wordt bereikt, dat aan beide groepen door de artillerie steun kan worden verleend, terwijl tevens de gelegenheid wordt geboden tot het afgeven van schuin invallend, zelfs enfileerend vuur op de verdedigende stelling, wat meer uitwerking zal hebben dan het vuur der enkele batterijen, die den frontaanval begeleiden, en wier vuur wordt afgegeven in eene richting, tegen welke de verdediger het beste gedekt is, en dat hem dan ook de minste schade zal berokkenen.

Geheel anders is het gesteld met de vuuruitwerking van schoten, welke in schuine strekking op de stelling worden afgegeven; de verdediger zal wel zelden over tijd en middelen beschikken om door het aanleggen van zijweren, tegen vuur uit deze richting te worden beschermd, hij is daartegenover veel eerder weerloos en de ontzenuwende uitwerking ervan zal zich dan ook ernstig doen gevoelen.

Bij een zuiveren frontaanval is het alweder onmogelijk dit vuur af te geven, de batterijen zouden daartoe op grooten afstand zijwaarts, derhalve buiten de vleugels van het gevechtsfront, moeten worden opgesteld of dit gevechtsfront ten koste van ontzaglijke krachten moeten worden verlengd; bij de omvatting daarentegen wordt deze opstelling als een natuurlijk gevolg van de groepeerings der aanvallende troepen in het leven geroepen en werkt zij derhalve mede tot het bereiken van het doel, zonder dat van eene zelfstandige bedekking sprake behoeft te zijn, en infanterie noch cavalerie aan hare eigenlijke taak behoeven te worden onttrokken.

Het spreekt wel vanzelf, dat niet alle beschikbare artillerie hier bij elkander zal worden geplaatst, dat een gedeelte der batterijen zal worden toegevoegd aan de groep, welke den frontaanval verricht, en die, om de reeds vroeger vermelde redenen, den steun der artillerie niet kan ontberen, terwijl ook aan de omvattende afdelingen voldoende artilleristische hulp moet worden gegeven om met *die* kracht en energie voorwaarts te kunnen rukken, welke haar succes zullen verzekeren.

Wanneer het dus bij de inleiding aan den aanvallers gelukt is der verdedigende artillerie het zwijgen op te leggen en de omvattende beweging voldoende is gevorderd, om tot eene spoedige doorvoering over te gaan, dan is het de taak der artillerie om hare batterijen voor het grootste deel te doen opleggen en deze te doen oprijden in eene stelling, welke de schakel vormt van frontaanval en omvatting, van waaruit zij beide zoo noodig kan ondersteunen en derhalve een zedelijken steun vormt voor de energie, waarmede beide worden uitgevoerd.

Van uit deze stelling worde onder vuur genomen het aanvalspunt, waartegen de omvattende groep hare macht richt, terwijl tevens door dit vuur een ontzaglijke druk wordt uitgeoefend op de bezetting van het front der stelling, die, het lijdt geen twijfel, hierdoor verliezen, doch meer nog, eene groote moreele depressie zal ondergaan.

De artillerie, waarover de verdediger nog beschikt, zal dan ook worden verplaatst om het vuur uit deze stelling te beantwoorden, waardoor de

aanvaller het voordeel verkrijgt, dat zijne omvatting kan plaats hebben, zonder overlast van de zijde der verdedigende artillerie, en waardoor de opmarsch der infanterie aanzienlijk wordt verlicht. Ook hier doet zich derhalve de groote moreelè steun gevoelen, die in het bezit van artillerie is gelegen.

Wanneer de omvatting op grooteren afstand, langs wijde bogen plaats heeft door troepenafdeelingen, die reeds van den aanvang af voor dit doel zijn bestemd en hunne marschrichting in dier voege hebben genomen, dan zal er eene breede terreinstrook zijn tusschen de beide groepen, welke ten aanval oprukken. Wilden wij in aansluiting met de voorafgaande beschouwingen de artillerie in deze terreinstrook stelling laten nemen, dan zoude zij geheel aan zichzelf zijn overgelaten en eene gemakkelijke prooi worden van een uitval, welke stoutmoedig en met de noodige kracht van uit de stelling werd ondernomen. Verkeert dus de artillerie onder deze omstandigheden, dan eischt zij eene zelfstandige dekking, want evenals de artillerie eene verhooging van zedelijke kracht schenkt aan de infanterie, aan wier zijde zij strijdt, in even hooge mate geeft de nabijheid van infanterie, welke tot hare rechtstreeksche beveiliging is aangewezen, vertrouwen aan de artillerie, welke ontheven van de zorg en onrust, die eene bedreiging der vijandelijke infanterie of ruitery bij haar verwekken, zich thans geheel kan wijden aan de haar opgelegde taak, haar vuur rustig kan afgeven en de zorg voor de beveiliging van rug en vleugels volkomen aan het zusterwapen kan toevertrouwen.

Zoo ontstaat die gelukkige wisselwerking, welke in het moderne gevecht dringend wordt vereischt tot het bereiken van het gestelde doel.

Ten slotte kome ter sprake, de invloed, die cavalerie heeft op de infanterie, de moreele uitwerking, welke het bezit van ruitery uitoefent op de gevechtswaarde der infanterie en het effect van den cavalerie-aanval of de bedreiging daarmede, op het voetvolk.

Hoewel de cavalerie door de verbetering der vuurwapens en de geheele omwenteling, welke deze in de gevechtsvormen teweeg bracht, hare waarde gestadig heeft zien dalen, zoude het toch zeer verkeerd zijn de groote kracht te miskennen, welke zij nog steeds zal kunnen ontwikkelen, in het bijzonder vóór en ná den strijd.

Vóór den strijd toch geeft zij door hare buitengewone geschiktheid voor den ophelderingsdienst aan aanvoerders en troepen een gevoel van veiligheid, dat niet nalaat bemoedigend te werken; zij alleen toch is in staat om den sluier te verbreken, welke 's vijands handelingen aan het oog der zusterwapens verbergt, zij bezit in hare groote snelheid en hare groote bewegelijkheid het middel om vroegtijdig de aanwezigheid des vijands te melden, waardoor de vrees voor overvalligen bij de hoofdmacht aanzienlijk wordt verminderd en het vertrouwen in de toekomst wordt verhoogd.

Dat voor eene goede vervulling van deze taak groote energie van de

zijde der ruitery wordt vereischt, dat stoutmoedigheid en behendigheid zich moeten paren aan eene juiste toepassing van initiatief door de patrouillecommandanten, zal wel niemand ontkennen, die beseft hoe machteloos de cavalerie is tegenover infanterie, die haar pogen tijdig heeft ontdekt en dit met vuur tracht te verijdelen.

Verrassend optreden is dan ook hoofdzaak, en vooral aan het lagere kader zullen bij de opleiding de hoogste eischen moeten worden gesteld, daarbij voor oogen houdende, welk eene reuzentaak in de toekomst op de schouders van onze kleine ruitermacht zal komen te rusten.

Want hoe veel moeilijker wordt de opdracht, wanneer de verkennde ruitery nog rekening moet houden met eene zeer overmachtige cavalerie, die alle pogingen in het werk stelt om de verkenning te beletten.

Gelukt het haar echter hare opdracht te volvoeren, op zoodanigen afstand de vijandelijke hoofdmacht te naderen, dat deze met haar vuur daartegenover machteloos is, de vijandelijke colonnes voortdurend bespiedende, zoodat deze steeds leven onder de nederdrukkende wetenschap van 's vijands aanwezigheid, zonder er iets tegen te kunnen uitrusten, dan oefent de cavalerie een machtigen invloed uit op het moreel van haar tegenpartij en vinden wij hierin de verklaring van het groote ontzag, dat de Deutsche ruitery in den oorlog 1870/71 inboezemde aan de Fransche infanterie en dat weerklank vond in den angstkreet „Les Uhlans”.

Daar voor eene richtige vervulling van deze taak, waarbij nog komt de rechtstreeksche beveiliging der eigen troepen, over vele eskadrons moet worden beschikt, is duidelijk.

Gedurende den strijd zelve is de werkingssfeer der cavalerie aanzienlijk ingekrompen, wel kan zij uitnemende diensten bewijzen door de verkenning van de opstelling der vijandelijke afdeelingen, kan zij tijdig de verplaatsingen ervan melden, verleent zij bescherming aan den buitenvleugel der omvatting, terwijl zij de aanvallen van vijandelijke cavalerie op de vleugels der frontale groep moet afweren, en schenkt zij daardoor een gevoel van veiligheid aan de infanterie, welke hierdoor wordt bevrijd van de zorg voor bescherming dier vleugels. Van groote charges op infanterie of artillerie, zal wel niet veel sprake meer zijn.

De uitwerking der vuurwapenen is te zeer vergroot, dan dat zulke aanvallen kans op slagen zouden hebben, en al moge het eene ervaring van de laatste jaren zijn, dat de infanterieprojectielen niet altijd onmiddellijk het paard buiten gevecht stellen, waardoor het mogelijk is, dat het nog eenige honderden meters doorstormt, alvorens te storten, het vuur, op korte afstanden afgegeven, is te moorddadig en het doel te groot, dan dat eene zoodanige onderneming niet zoude ontaarden in een Todtenritt, nog verschrikkelijker in zijne gevolgen, dan de voorbeelden, welke de krijgsgeschiedenis ons reeds heeft geschonken.

Men zal mij tegenwerpen, dat het gemoed van den schutter zoo ernstig

zal worden geschokt, door den aanblik der aanstormende ruitery, dat van behoorlijk richten geen sprake zal zijn, en volkomen besef ik den indruk, dien het naderend gevaar moet maken op troepen zonder oorlogservaring, doch wanneer de geweren slechts vlak worden gebracht, wanneer de infanterie bij hare vredesopleiding eene zoodanige geoefendheid heeft verkregen, dat in den aanslag het geweer nagenoeg horizontaal ligt, en deze beweging, als het ware, werktuigelijk verricht wordt —, dan zullen de banen van haar schoten zoo bestreken zijn, dat met recht een wand van lood door haar wordt opgetrokken, waardoor de chargeerende ruitery onmogelijk zal kunnen heen dringen.

En zooals wij reeds vroeger betoogden, zal het vuur in juistheid en uitwerking winnen, wanneer de infanterie ziet, dat haar tegenstander zich machteloos daartegenover bevindt; ook in deze oogenblikken zal in het gemoed van den schutter die lust tot moorden boven komen, waaraan hij ten volle kan botvieren.

Cavaleriecharges op infanterie hebben slechts dan kans van slagen, wanneer de infanterie reeds moreel gebroken is, zooals bij de vervolging, en wanneer zij onder deze omstandigheden worden uitgevoerd, is het effect dikwerf ontzaglijk; doch er treden hierbij dan ook factoren op, welke geheel ten voordeele der ruitery zijn.

Van het afgeven van gericht vuur is door den gemoedstoestand, waarin de schutter in deze oogenblikken verkeert, geen sprake, hij is in zoo hooge mate overspannen, dat hij weder kalmeering zijner zenuwen zoekt in het knallen zijner schoten, welke zonder te richten, veelal zelfs zonder het geweer in den aanslag te brengen, worden afgegeven, waardoor hij binnen weinige oogenblikken zijn patronenvoorraad verbruikt en weerloos staat tegenover zijn tegenstander.

Dat onder deze omstandigheden de cavalerie-aanval, onstuimig uitgevoerd door eene ruitery, die vol vertrouwen op haar succes en nadjverig op de lauweren reeds door haar zusterwapens behaald, een verpletterenden indruk zal maken op de afdeelingen, welke den terugtocht dekken, wie zal het ontkennen, en vooral in deze oogenblikken zal de ruitery bewijzen kunnen afleggen van de groote kracht, die in haar schuilt, en welke haar bezit onontbeerlijk maakt voor elke georganiseerde legermacht, hoe kostbaar de offers ook mogen zijn, die haar onderhoud en opleiding in vreedestijd eischen.

Aan het slot mijner beschouwingen gekomen, wensch ik er vooral op te wijzen, dat het niet mijne bedoeling was bij het schrijven dezer bladzijden nieuwere denkbeelden te ontwikkelen. Ik heb slechts de gevolgtrekkingen weergegeven, tot welke de bestudeering van tactische en krijgsgeschiedkundige werken van den lateren tijd mij heeft geleid, en daarbij tevens rekening gehouden met de opmerkingen, welke ik bij de vredesopleiding van mijn eigen wapen, de infanterie, maakte. Daarbij spreek ik tevens den wensch uit, dat bij die opleiding, meer nog dan dan tot dusverre het geval was, rekening worde gehouden met de eischen, welke de moderne oorlogsvoering stelt aan den troep, want

hoe moeilijk het moge zijn afstand te doen van denkbeelden, welke ons dierbaar zijn geworden, al mogen wij het betreuren, dat de strijd veel van zijn ridderlijk karakter heeft verloren, het is een dure plicht voor ons, toekomstige aanvoeders, om met onzen tijd mede te gaan en ons steeds de vraag te stellen, hoe wij, ten koste van het geringste aantal offers, het gestelde doel kunnen bereiken.

Den Haag.

A. DE BRUIJN.

Eerste-Luitenant der Jagers.

Eene Oostenrijksche aanschrijving omtrent de behandeling der officieren.

(Overgenomen uit de Pester Lloyd.)

Eenigen tijd geleden heeft de Oostenrijksche Minister van Oorlog aan alle korpscommandanten een schrijven gericht, dat voornamelijk aanwijzingen behelst omtrent de werkzaamheden en de behandeling der subalterne officieren. Wenken worden daarin gegeven om de misstanden, ontstaan ten gevolge van den langen vredestoestand, op te heffen, liefde voor het beroep en ijver aan te kweeken en den officiersstand te verheffen.

De maatregelen, die in deze aanschrijving genoemd worden, zullen wij hier in het kort doen volgen.

Er moet naar gestreefd worden den dienst der officieren meer afwisselend te doen zijn, terwijl men hen niet alleen in theorie, maar ook practisch gedurende eenigen tijd het bevel moet geven over eene hoogere afdeeling dan die, welke zij volgens hun rang aanvoeren.

Een ander punt betreft het initiatief en het zelfstandig optreden der subalterne officieren in de onder hunne bevelen staande afdeeling, benevens den zeer noodigen maatregel om slechts bij zeer hooge uitzondering aan officieren diensten op te dragen, die eigenlijk door onderofficieren moeten worden verricht. Bijzonder veel nadruk wordt op laatstgenoemd punt gelegd en met gestrengheid de naleving daarvan aanbevolen, daar het bij vele troependeelen gewoonte geworden is, aan subalterne officieren alle mogelijke onderofficiersdiensten op te dragen. Afgezien van het feit, dat de officier hierdoor niet voor zijn beroep wordt opgeleid, werkt het tevens verlamdend op den dienstijver en de opgewektheid der onderofficieren, die zich als een overtollig, vijfde rad aan een wagen gaan beschouwen.

Vervolgens wordt ook de behandeling van den officier ter sprake gebracht, en er voor gewaarschuwd door ruw optreden de eigenwaarde en het eergevoel van den jongen officier te kwetsen. Evenzoo wordt eene kleingeestige, onmondige behandeling door de chefs als zeer schadelijk aangestipt, omdat daardoor de ambitie gedood wordt.

Kan met tevredenheid geconstateerd worden, dat de chefs tegenover hunne officieren waardig en welwillend optreden, hetgeen voordeelig afsteekt bij de vroeger zoo geliefde „Reschheit”, zoo zijn er toch commandanten aan wien de naleving van dit punt zeer op het hart wordt gedrukt.

Eene andere aanwijzing is meer eene uitnoodiging aan de hogere chefs om aan de subalterne officieren, die hun troependienst steeds zeer goed verrichten, den hun toekomenden lof niet te onthouden. Hier heeft de aanschrijving eene zeer wonde plek getroffen, want dit werd waarlijk — niet in het belang van den dienst — maar al te dikwijls verzuimd. Erkenning van goede diensten, onderscheidingen, opbouwende critiek toch, zijn in het militaire leven hoogst beduidende factoren om dienstijver en ambitie te bevorderen, terwijl aan den anderen kant de wetenschap, dat de meeste ijver, de beste resultaten toch geen enkel woord van lof doen oogsten, een verlammen den invloed op dien ijver uitoefent.

Ten slotte zij nog op te merken, dat den bataljonscommandanten aanbevolen wordt ook hun wakend oog te doen gaan over de geldelijke verhoudingen in hun officierskorps. Door goede wenken, desnoods door welwillend tusschenbeide komen, kan zeer veel goeds tot stand gebracht worden en menig flink officier voor geldelijken ondergang behoed worden en daardoor tevens voor het leger behouden blijven.

G. H. J. GIJSBERTI HODENPIJL.

Uit de marinebegroting voor 1904.

Met den vasten wil om een einde te maken aan den treurigen toestand, waarin onze Marine langzamerhand geraakt was, is in de laatste jaren door het Departement van Marine in matig, doch gestadig tempo gearbeitet aan de reconstructie van onze vloot. Was, zooals de tegenwoordige Minister in zijne Memorie van Toelichting opmerkt, onze marine voor 12 jaren „noodlijgend”; ja, was zelfs in 1896, toen de Minister Jhr. VAN DER WIJCK zijn plan voor vernieuwing van de oorlogsvloot voor de Staten-Generaal ontvouwde, de toestand desolaat (zie M. S. 1896, blz. 739), thans is deze zooveel verbeterd, dat wij kunnen beschikken over 9 schepen voor den algemeenen dienst (2 pantserschepen en 7 pantserdekschepen), terwijl nog 2 pantserschepen in aanbouw zijn, waarvan de gereedheid voor den dienst *einde* 1903 en *in* 1905 verwacht kan worden. Bovendien zijn sinds 1897 6 groote torpedobooten (type Ophir) aangebouwd.

Er is dus zeker reden tot tevredenheid, zoowel naar aanleiding van hetgeen ten dezen door het Departement van Marine is verricht, als ter zake van de medewerking, welke de beide Kamers der Staten-Generaal verleend hebben bij de verwezenlijking der aan dit Departement uitgewerkte plannen. De Minister zegt ten aanzien van deze medewerking: „dank de bereidwilligheid van de Kamer”, eene uitdrukking van bijzondere hoffelijkheid getuigende, waar in billijkheid niet anders verwacht mocht worden, dan dat de Tweede Kamer aan goed doordachte voorstellen voor aanbouw hare goedkeuring zou verleen, zooals, in verband met de groote belangen, die daarmede samenhangen, hare plicht is.

Hoe dan ook, er is reden tot tevredenheid, al mag men geenszins over het hoofd zien, dat er minder, en niet onbelangrijk minder, is aangebouwd, dan in het reconstructie-plan van 1896 was aangenomen.

Volgens dat plan zou men einde 1903 beschikt hebben over:

8 schepen voor den algemeenen dienst (pantserdekschepen),				
6 pantserschepen voor de rechtstreeksche verdediging van Nederland,				
1 monitor type A	”	”	”	’
9 kanonneerbooten (nieuw model)	”	”	”	en
6 torpedobooten type A	”	”	”	’

Er werd in 1897 beschikt over:

4 pantserdekschepen,

Mil. Spect. 1903.

3 pantserschepen voor de rechtstreeksche verdediging van Nederland en
1 monitor type A " " " "

Zoodat zouden worden aangebouwd:

4 pantserdekschepen,

3 pantserschepen (rechtstreeksche verdediging),

9 kanonneerbooten " " en

6 groote torpedobooten " " .

In werkelijkheid zijn gebouwd:

3 pantserdekschepen, } voor den algemeenen dienst, omdat in ver-
3 pantserschepen en } band met de gewijzigde inzichten het auxi-
liair eskader uit pantserdekschepen en pants-
schepen zal bestaan.

6 groote torpedobooten voor binnenlandsche defensie.

Let men nu op de prijzen, die blijkens bijlage A van Hoofdstuk VI der Staatsbegrooting voor 1904 voor de nieuw gebouwde schepen be-
steed zijn, en vergelijkt men hiermede de in het reconstructie-plan
geraamde bedragen, dan blijkt, dat tot en met 1903 voor \pm 4 miljoen
minder is aangebouwd, dan in de bedoeling van den Minister Jhr. v.
D. WIJCK lag.

Wanneer dan ook, in verband met den zoeven geconstateerden gun-
stigen toestand, de Minister „geen dringend motief” kan vinden om reeds
in 1904 een 12de schip ¹⁾ op stapel te zetten en behalve de gelden,
noodig voor de gedeeltelijke afwerking in dit jaar van het 4^e pantser-
schip voor den algemeenen dienst en van 4 torpedobooten type OPHIR
(waarvoor de eerste termijn op de begrooting voor 1903 staat), voor
nieuwen aanbouw alleen 3 torpedobooten klein model aanvraagt, dan
blijkt wel, dat in dit jaar de reconstructie onzer vloot geen belangrijke
schrede voorwaarts zal doen.

De nieuw aangevraagde klein model torpedobooten zijn voornamelijk
bestemd om en in de meer binnenwaarts gelegen vaarwaters en in de
zeegaten op te treden, waartoe zij voldoende zeewaardig zullen zijn. Bij
40 ton waterverplaatsing en eene proeftochtvaart van 18 mijl, zullen zij
voorzien zijn van twee boegbuizen voor torpedo's en bewapend worden
met 2 kanonnen van 3.7 cM. Waarom deze geringe waterverplaatsing
en eene *proeftochtsnelheid* van slechts 18 mijl gekozen zijn, wordt niet
toegelicht. In verband met de geringe uitwerking der kanonnen van
3.7 cM. zouden wij, indien hiertegen geen overwegende bezwaren bestaan,
ook aan 5 cM. de voorkeur gegeven hebben.

Hoewel door dit voorstel eenigszins vooruitgelopen wordt op de toe-

¹⁾ Het reorganisatieplan eischte 12 schepen voor den algemeenen dienst; wij
hebben thans 7 pantserdekschepen en 3 pantserschepen type KONINGIN RE-
GENTES, terwijl een 4e in aanbouw is, totaal 11, zoodat, vasthoudende aan dit
plan, nog één schip benodigd is. Volgens voormeld plan zou dit 12de schip
eerst in 1909 gereed komen, doch in dat jaar dan ook de geheele vloot (ook
die voor rechtstreeksche verdediging) gereconstrueerd zijn.

komstige aanvraag van materieel voor de binnenlandsche defensie (zie hieronder), meent de Minister, dat tegen deze aanvraag geen bezwaar kan zijn, omdat, met inbegrip der 3 nieuwe booten, slechts beschikt zal kunnen worden over 11 valide klein model torpedobooten (waarvan evenwel 2 met een nog slechts zeer korten levensduur), welk aantal in elk plan van defensie aan de zeezijde zal passen. De Minister Jhr. v. D. WILCK wenschte 10 dezer booten.

De Minister vertrouwt bij de volgende begrooting — wellicht reeds eerder — gelden te kunnen aanvragen voor stelselmatige aanschaffing van materieel, voor de binnenlandsche defensie bestemd, naar een vast werkplan. Wij hopen van harte, dat deze aanvraag nog *vóór* de volgende begrooting moge gedaan en toegestaan worden; de behoefte aan materieel voor de binnenlandsche defensie eischt dringend voorziening.

Het schijnt voorts in de bedoeling te liggen den bouw van het 12de schip voor den algemeenen dienst eerst te doen plaats hebben, nadat het materieel voor de binnenlandsche defensie aanwezig zal zijn. Inmiddels zal de Minister overwegen in hoeverre aan de pantserschepen van het auxiliair eskader een grooter offensief vermogen zal zijn te geven, waartegen zich thans o.m. de wijdte van de Oosterdoksloop verzet. Waar de Minister zich nu voorstelt de thans tegen den bouw van schepen met grooter offensiefvermogen bestaande bezwaren zoo mogelijk op te heffen, is de erkenning van de evengenoemde oorzaak, die niet onwaarschijnlijk nogal gewicht in de schaal legt, vermoedelijk tevens de rechtstreeksche aanleiding tot hare opheffing. Daar het toch niet wel zou aangaan schepen van minder offensief vermogen, dan verkregen *kan* worden, aan te bouwen, alleen omdat bij aanbouw aan de werf te Amsterdam de wijdte van de Oosterdoksloop daarvoor een beletsel zou zijn, ligt het geneesmiddel o.i. voor de hand, n.l. een dergelijk schip *niet* te Amsterdam te doen aanbouwen.

Met groote voldoening troffen wij eindelijk op de begrooting een post aan, betrekking hebbende op de beproeving van eene onderzeesche torpedoboot. Ten aanzien daarvan wordt in de Memorie van Toelichting het volgende vermeld:

„De onderhandelingen over de aanschaffing van een onderzeesche torpedoboot, type Holland, die geruimen tijd hebben geduurd, hadden het gevolg, dat ondergeteekende aan de Koninklijke Maatschappij de Schelde te Vlissingen, die in deze voor de Electric boat C^o. optreedt, de toezegging deed dat hij, behoudens goedkeuring bij de wet, zulk een vaartuig zou aanschaffen, wanneer het geheel voldeed aan de hierna te noemen eischen.

De prijs voor de boot te betalen bedraagt, met inbegrip van de kosten van proefnemingen, f 430,000, te voldoen in één termijn na beproeving, goedkeuring en definitieve overname; daarbij behoudt de Staat zich uitdrukkelijk het recht voor, later zelf te maken of door anderen te doen maken meerdere soortgelijke of gewijzigde booten, zonder tot eenige verdere uitkeering aan de Maatschappij de Schelde of de Electric

boot C°. verplicht te zijn. Daar de fabrikant niet verplicht is een andere boot te leveren wanneer de aangeboden niet aan de gestelde voorwaarden mocht voldoen en omtrent den termijn van levering niet is overeengekomen, meende ondergeteekende op deze begrooting den genoemden prijs niet te kunnen uittrekken, maar zich te moeten bepalen tot het aanvragen van een klein bedrag, ten einde de Staten-Generaal in de gelegenheid te stellen omtrent den aankoop eene beslissing te nemen.

De geheele prijs zal dan later bij suppletoire begrooting worden aangevraagd, ten laste van het dienstjaar waarin eventueel de levering geschiedt.

De bedoelde boot moet ingericht zijn tot het voeren en achtereenvolgens lanceeren van drie Whitehead torpedo's van 0.45 M. diameter en 5.04 M. lengte; de lanceerinrichtingen zijn in de levering begrepen.

De boot moet zoowel in horizontale als in verticale richting geheel bestuurbaar zijn, ten genoegen van eene commissie door den Minister van Marine te benoemen; zij moet genoeg lucht aan boord hebben om, zonder bijlading, te voorzien in de behoefte der bemanning, in de behandeling van het vaartuig gedurende minstens 12 achtereenvolgende uren en om de drie torpedo's te lanceeren.

De sterkte moet voldoende zijn om een waterdruk van 30 M. hoogte te kunnen verdragen. Vaartproeven zullen gehouden worden tusschen de Uiterton van het Westgat en het lichtschip *Haaks*. Daarbij zal gevaren worden aan de oppervlakte gedurende 12 achtereenvolgende uren met een gemiddelde vaart van minstens 8 mijl met gebruikmaking van den gasoline motor. Verder zal worden gevaren in de zoogenaamde „awash condition” d. i. gereed om te duiken behoudens het vullen van de ballastwaterkamer, weder gedurende 12 achtereenvolgende uren met een gemiddelde vaart van minstens 7 mijl.

De vaartproef onder water zal 3 achtereenvolgende uren duren; daarbij moet de boot gedurende het eerste uur worden gehouden op eene gemiddelde diepte van 6.70 M. (22 voet) en gedurende de beide volgende uren op eene gemiddelde diepte van 3.05 M. (10 voet). Gedurende deze proef mag de boot tweemaal, telkens met een uur tusschenruimte, gedurende 5 minuten boven water komen.

Om de bruikbaarheid in dienst te bewijzen dient de volgende proef, te nemen met eenigszins onstuimig weer. Onder die weersgesteldheid wordt verstaan een toestand van wind en zee, waarbij een gewone torpedoboot, van het type Ardjoeno, veilig in en buiten de zeegaten kan varen en hare torpedo's kan lanceeren. ¹⁾ De boot moet dan in „awash condition” een afstand van 10 mijl afleggen, met een gemiddelde vaart van minstens 7 mijl, terwijl moet blijken dat onder die omstandigheden behoorlijk koers kan worden gestuurd. Onmiddellijk na afloop moet een tocht onder water worden gemaakt, over een afstand van minstens

¹⁾ Wij hopen, dat het begrip „eenigszins onstuimig weer” in het contract nader en juist zal omschreven worden, dan hier het geval is.

2 mijlen en met een 7 mijls vaart in de richting van een schijf, aangegeven door boeien die 45 M. uit elkander liggen. Op het eind van dezen tocht zal door de boot, die daarbij 3.05 M. (10 voet) onder water moet liggen een torpedo worden gelanceerd, die de schijf moet treffen; daarbij mag de boot de schijf tot op hoogstens 200 M. naderen. Om zich nader te verkennen mag de boot onder het afleggen van de laatste 2 mijlen eenmaal, gedurende niet meer dan één minuut, aan de oppervlakte van het water komen.

Levering van torpedo's is in den opgegeven prijs niet begrepen."

Wij hebben reeds meermalen aangedrongen op het nemen van proeven met onderzeesche torpedobooten (zie M. S. 1903, blz. 213), omdat wij overtuigd zijn, dat deze strijdmiddelen bij de binnenlandsche defensie — d.i. dus bij de verdediging van zeegeten, havens en rivierarmen en ook bij het bemoeilijken van eene landing — van hooge waarde zullen blijken te zijn, ¹⁾ wanneer althans de berichten, die uit het buitenland omtrent de bruikbaarheid van deze vaartuigen tot ons komen, niet zeer overdreven zijn. Hieraan behoeft — nu meerdere mogendheden deze booten aangenomen en andere haar in beproeving genomen hebben — hoe langer hoe minder getwijfeld te worden, al blijft het niettemin noodig alleen op grond van *eigen ervaring* een beslissend oordeel te vormen. Bedenkt men, dat de thans aan te schaffen boot *f* 430.000 kost, en dat daarin begrepen zijn de kosten van proefnemingen en het recht van namaken, dan zal ook de prijs wel geen overwegend bezwaar tegen de aanschaffing daarvan behoeven te zijn. (De booten type OPHIR kosten reeds ruim 3 ton, de klein model torpedobooten daarentegen slechts *f* 70.000.)

In verband met het vorenstaande achten wij het in de hoogste mate gewenscht, dat men zoo spoedig mogelijk door eigen aanschouwing in staat gesteld zij te beoordeelen, wat voor oorlogsgebruik van deze schepen te verwachten is. Daarna zal — bij bevredigende uitkomst —

¹⁾ Deze meening wordt ook elders gedeeld. De Oostenrijksche Kapitein ter zee RUDOLF VON LABRÉS schrijft bijv. in zijn onlangs verschenen werk: *Politik und Seekrieg*: „Ein wesentlicher Sicherheitsfaktor für den Küstenkrieg, um selbst Tagesangriffe eines starken Gegners zurückweisen zu können, liegt in der Stationierung von Unterseebooten an einzelnen Punkten der Küste. Die Annäherung von Schlachtschiffen und Kreuzern an die feindliche Küste, noch mehr aber das Eindringen derselben in die Kanäle und Küstengewässer behufs Angriff der Flottillenstationen würde zur Herabminderung der Schiffsschnelligkeit führen, was somit den Unterseebooten die beste Gelegenheit gäbe, ohne irgendwie kunstvolle oder gefährliche Manöver durchführen zu müssen, Lanzierungen vorzunehmen. Durch die Dotierung der Küstenflottillen mit Unterseebooten würde somit die Sicherheit der Küste eine wesentliche Erhöhung erfahren und wären sie an Seite der schwächeren Flotte kaum zu entbehren". En verder: „Das Anlaufen einer feindlichen, gut vertheidigten Küste, selbst durch eine starke Offensivflotte, wird daher durch diese neueste Waffe, die Unterseeboote, wesentlich erschwert..."

toch nog tijd genoeg verlopen, eer het benoodigd aantal aanwezig en het personeel dermate in het gebruik geoefend is, dat de hoogste te verkrijgen uitkomsten daarmede ook werkelijk verkregen worden. Bovendien zal het al dan niet aannemen van deze booten een belangrijken invloed kunnen uitoefenen op de vaststelling van het voor de binnensche defensie benoodigde materieel, en aangezien ook hierbij spoed geboden is, dringt alles tot het verkrijgen van eene oplossing binnen korten termijn van dit voor ons zoo belangrijke vraagstuk. Wij twijfelen dan ook niet, of de Staten-Generaal zullen bereid gevonden worden de aanvraag van den Minister goed te keuren.

F.

Iets over de opleiding van onze beroeps-onderofficieren.

Die Heranbildung eines tüchtigen Unteroffizierskorps ist eine der wichtigsten Aufgaben der Vorgesetzten.

Het streven naar verbetering wordt door niets zoo spoedig gedood dan door onverschilligheid of door gebrek aan ernst.

Toen ik in Januari 1898 in de(n) Militaire(n) Spectator een artikel schreef over: „Kadervorming” deed ik dit in hoofdzaak om er op te wijzen, dat de in dien tijd gevolgde opleidingsmethode bij de Infanterie verkeerd was, terwijl het programma van opleiding slechts weinig ontwikkelde, onrijpe vruchten kon afwerpen.

Om het eerste euvel te bestrijden gaf ik een middel aan, n.l. kaderopleiding bij de Bataljons (kaderschool), om door verdeling van arbeid de opleiding te vergemakkelijken en de onderwijzers in staat te stellen, het aan hen opgedragen deel van het oefeningsprogramma, rustiger en met meer *ernst* te kunnen dóórwerken.

Voor het tweede was noodig, dat het verouderde programma werd herzien, d. w. z. beter werd omschreven, *al* het niet strikt noodige werd weggelaten, maar ook werd uitgebreid in dien zin, dat daaraan werden toegevoegd de vakken, welke, naar het mij toescheen, moesten dienen tot het leggen van een beteren wetenschappelijken grondslag (zie de punten *l* en *m*) en tot het verkrijgen van meer practische militaire kennis (zie o. a. de punten *b*, *g*² en *k*).

Dat later, toen werkelijk wijziging werd gebracht in de tot dusverre gevolgde opleidingsmethode, eene Regiments-opleidingsklasse te voorschijn kwam, in plaats van de door mij voorgestelde Bataljons-kaderschool, had op zichzelf niet zooveel te beduiden, wél echter, dat de opleiding van korporaal tot sergeant nog altijd even *overhaast* moest geschieden, omdat het geheele opleidingsprogramma, als regel, in den loop van enkele wintermaanden moest worden doorloopen, het verwerken van de leerstof daardoor *zéér oppervlakkig* en de practische vorming van den toekomstigen onderofficier in die enkele wintermaanden *geheel onvoldoende* plaats had.

Zeker mag het ons verbazen, dat, zelfs toen de gewijzigde Militiewet gelukkigerwijze wat beter ontwikkelde miliciens in onze gelederen bracht,

de eischen van bekwaamheid voor onze toekomstige onderofficieren — de opvoeders onzer miliciens — onveranderd werden gelaten, en de zoo nederige eischen, gesteld aan lezen, schrijven en wat rekenen, zeker niet veel hooger dan die voor een scholier van eene der laagste klassen van eene lagere school, blijkbaar *voldoende* werden geacht.

Nog van meer beteekenis was het gemis van die vakken, welke den onderofficier tot aanvoerder en vuurleider in het gevecht zouden moeten voorbereiden.

Zie „Vuurleiding I. R. II.”

„Im Gefecht von Infanterie gegen Infanterie beruht der Erfolg, abgesehen von den moralischen Factoren, auf der Schiessausbildung, Feuerdisziplin und Feuerleitung.” (punt 47, Exerz. Regt.)

En wanneer nu de rechtstreeksche leiding van het algemeen vuur bij de sectiecommandanten berust (punt 355, I. R. II), moeten deze dan ook niet in die richting worden ontwikkeld, ten einde die groote verantwoordelijkheid te kunnen dragen?

Men behoeft zeker niet behept te zijn met „den boozen blik” om dagelijks te kunnen opmerken, dat onze onderofficieren in het algemeen aan *ontwikkeling* te kort schieten, zelfs in de uitoefening van hunne zoo eenvoudige vredesfunctie, terwijl geen onzer het antwoord zou schuldig blijven op de vraag, welke gevaren ons te wachten staan in oorlogstijd, als gevolg van de onvoldoende opleiding en het gebrek aan doorzicht van ons onderofficiers-kader.

Dat de stakingstijd ons dat groote te kort niet in beeld heeft gebracht, is jammer genoeg; gevoelige, harde lessen schijnen noodig te zijn om het behagelijk evenwicht in den meest rustigen Nederlandschen gemoedstoestand te verbreken.

Maar genoeg! Ik meen ook nu, even als in Januari 1898, te kunnen volstaan met te wijzen op de nog altijd gebrekkige opleiding van onze beroeps-onderofficieren. Ik acht mij evenwel verplicht één der middelen aan te wijzen, welke in de toekomst onderofficieren kunnen verschaffen, die aan de zoeven door mij in het algemeen gestelde eischen voldoen.

De opleiding van het reserve- en het militie-onderofficiers-kader laat ik echter buiten beschouwing, omdat mij eene oordeelkundige opleiding en vorming van het eerstgenoemde kader op de wijze, zooals deze bij de Infanterie is geregeld, niet goed mogelijk toeschijnt, terwijl de opleiding van het militie-onderofficiers-kader bij de Bataljons kan worden voortgezet, mits men ook bij die opleiding het opleidingsprogramma, méér in overeenstemming brengt met de aan dat kader te stellen *practische* eischen.

Met het oog op de in dit Tijdschrift beschikbare plaatsruimte, zal ik trachten, bij de behandeling van het door mij gekozen onderwerp: „Opleiding en aanvulling van den beroeps-onderofficier”, zoo kort mogelijk te zijn, tevens om te voorkomen, dat, door het weinig boeiende van het onderwerp, een gevoel van verveling ontstaat.

Zonder verderen considerans laat ik hier een schema volgen:

1°. Er zullen te *Kampen* worden opgericht: eene voorbereidende klasse en eene onderofficiersschool, elke bestaande uit hoogstens 2 compagnieën.

Beide inrichtingen van militair onderwijs hebben ten doel jongelieden, die zich aan den militairen dienst willen wijden, tot onderofficier bij de Infanterie (sergeant en fourier) op te leiden. ¹⁾

2°. De opleiding vangt in den regel aan in de voorbereidende klasse, bij uitzondering in de onderofficiersschool (afhankelijk van leeftijd en bekwaamheid).

Tot de voorbereidende klasse worden toegelaten jongelieden, die den leeftijd van 15 jaren hebben bereikt, doch dien van 17 jaren nog niet hebben overschreden, en zoowel lichamelijk als geestelijk voldoende ontwikkeld zijn om den waarborg op te leveren, dat zij tot degelijke onderofficieren in den gestelden termijn kunnen worden opgeleid.

De toelating tot deze voorbereidende klasse geschiedt na het afleggen van een examen (later vast te stellen), waaraan alléén „de gymnastiek” (bijv. alle gewrichtsoefeningen) als voorbereidend militair vak wordt toegevoegd.

3°. Door toelating tot de voorbereidende klasse, neemt evenwel de adspirant de verplichting op zich, ook de lessen van de onderofficiersschool te volgen, hetgeen in den regel na 2 jaren plaats heeft.

Hij, die deze verplichting niet nakomt, moet voor elk jaar, dat aan hem op de voorbereidende klasse onderwijs werd gegeven, eene schadevergoeding betalen (voor kleeding en onderhoud).

4°. De overgang van de voorbereidende klasse tot de onderofficiersschool geschiedt na een met voldoende uitslag afgelegd examen.

Dit examen omvat alléén die vakken (voorbereidende, doch geen militaire), waarin in den loop van het laatste jaar in de voorbereidende

¹⁾ Ik noem *Kampen*, niet, omdat ik die plaats met haar gebrek aan goede oefeningsterreinen zoo geschikt acht, maar omdat aldaar het Instructie-Bataljon is gevestigd, eene kazerne en schoollokalen voorhanden zijn, en die inrichting, zooals zij nu is, toch zou komen te vervallen; het ligt althans in de bedoeling van dit schema den graad van korporaals te vervangen door dien van soldaat of milicien 1ste klasse:

1°. om het uitoefenen van gezag aan geen jongeren of minder ontwikkelden dan de onderofficieren op te dragen;

2°. om vergrijpen tegen de krijgstucht, welke door het veelal onoordeelkundig optreden van korporaals ontstaan, op te heffen;

3°. om den soldaat meer aan eigen contróle te gewennen.

4°. om hun wat meer vrijheid te geven in hun woonkamer en in den omgang met elkaar.

Ook *Nieuwersluis* zou als standplaats van de op te richten scholen in aanmerking kunnen komen; de kazerne is dáár zelfs beter, het oefeningsterrein niet veel slechter dan te *Kampen*.

klasse onderwijs is gegeven, ook de gymnastiek (waarvan de omvang is vast te stellen).

5°. Het verblijf op de onderofficiersschool duurt, als regel, 2 jaren.

De leerlingen der school staan als aspirant-onderofficier te boek, en doen in tijden van oorlog of oorlogsgevaar als zoodanig dienst bij de Infanterie.

Zij genieten op deze school eene zuiver *practische* en *theoretische militaire* opleiding; onderwijs in al die vakken, welke de onderofficieren noodig hebben om zoowel in tijd van oorlog als in tijd van vrede alleszins bruikbaar te zijn en moeten strekken om hen te vormen tot verstandelijk en krijgstuuchtelijk ontwikkelde aanvoerders en opvoeders van jonge soldaten.

6°. De opleiding op beide scholen geschiedt geheel kosteloos; de uniform en de soldij per dag zijn later vast te stellen.

Door de opleiding op de onderofficiersschool verkrijgt de aspirant geen recht op den graad van sergeant of fourier, wijl deze onderofficieren in de eerste plaats worden gelicht uit de beste leerlingen der school.

Hij, die gedurende zijne opleiding blijken mocht geven van het bezit van karaktereigenschappen, welke onvereinigbaar zijn met den graad, waarvoor hij wenscht opgeleid te worden, wordt op voordracht van den Directeur (een hoofdofficier) verwijderd en van de verdere opleiding ontslagen.

De ontslagen aspirant wordt als soldaat 1ste klasse ingedeeld bij de Infanterie en is verplicht bij dat Wapen even lang in die functie dienst te doen, als hij op de school onderwijs genoot, om daarna tot de positie van milicien-soldaat 1ste klasse bij eene lichte te worden ingelijfd.

7°. Hij, die na afgelegd examen blijken geeft de lessen der onderofficiersschool met goeden uitslag te hebben gevolgd, neemt bij zijne aanstelling de verplichting op zich, om als sergeant of fourier gedurende 6 jaren bij het leger te dienen.

De leerlingen dier school (onderofficieren), die gedurende 12 jaren dienst doen, komen bij goed gedrag en dienstijver in aanmerking voor eene burgerlijke betrekking in Staatsdienst. ¹⁾

8°. De voorbereidende klasse en onderofficiersschool staan onder toezicht van een hoofdofficier (Directeur) met bijzonderen aanleg, aan wien worden toegevoegd kapiteins en luitenants met bijzonder goede militaire eigenschappen en genegen om met lust en ijver aan deze inrichting van militair onderwijs werkzaam te zijn.

¹⁾ Deze bepaling wordt noodig geacht om de toekomst van den verdienstlijken onderofficier te verbeteren; het kan althans genoegzaam bekend zijn, dat soldijverhooging geen middel is om het verloop (vooral in de toekomst) tegen te gaan.

9°. In de verdere graden van sergeant-majoor-instructeur (thans de sergeant-majoor-titulair dienstdoend officier), sergeant-majoor-administrateur en adjudant-onderofficier wordt voorzien door aanstelling bij het Regiment van de meest geschikte oud-leerlingen der onderofficiersschool.

Alleen zij, die wenschen op te treden als sergeant-majoor-administrateur, doen een aanvullingsexamen in het voeren der compagnies-administratie, voor eene commissie aan te wijzen door den Regimentscommandant.

10°. De adjudanten-onderofficier worden gelicht uit de sergeanten-majoor-instructeur en -administrateur.

11°. Milicien-sergeanten kunnen bij elk Bataljon, naarmate van de behoefte, practisch en theoretisch worden opgeleid uit de meest geschikte miliciens.

12°. De aanstelling van miliciens 1ste klasse behoort tot de bevoegdheid van de Compagniescommandanten; bij gebrek aan geschikte miliciens bij eene compagnie, kan door tusschenkomst van den Bataljonscommandant daarin worden voorzien.

13°. De soldaten en miliciens 1ste klasse treden in de compagnie op als raadgevers en helpers van minder ontwikkelden.

Zij bekleeden geen graad en ontvangen alléén eene kleine geldelijke belooning.

Als onderscheidingsteeken kan bijv. een metalen knoop op kraag of mouw dienst doen.

In het verspreide gevecht zijn zij de aangewezen groepscommandanten.

En met dit z.g. ongeluksgetal sluit ik mijn schema.

Bij gebrek aan de mogelijkheid om het van mijne zijde krachtig te steunen, geef ik het mijn zegen mede op zijn reis door de militaire wereld, hopende, dat het met welwillendheid zal worden ontvangen.

Of het artikel aanspraak maakt op volledigheid? Geenszins!

Ik gaf het uit belangstelling, tot aanduiding van de gevaarlijke helling, waarop wij ons thans bevinden, en van de middelen, welke m. i., tot verbetering kunnen leiden, het aan anderen overlatende een beteren weg aan te geven, mits deze ons tot het beoogde doel leidt, en een toestand opheft, welke mij toeschijnt reeds zéér bedenkelijk te zijn.

Bergen-op-Zoom.

v. D. H.

De verwapening der Bereden Artillerie.

Bij Koninklijke Boodschap van 21 October 1903 is bij de Staten-Generaal ingezonden een ontwerp van Wet tot nadere aanvulling en verhooging van het VIII^{ste} Hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1903 (Gedr. stukken 1903-1904 — **88**), ten bedrage van *f* 425.400, met het doel een aanvang te maken met de aanschaffing van snelvuurveldmaterieel.

Aan de Memorie van Toelichting, welke dit wetsontwerp vergezelt, wordt hieronder het een en ander ontleend.

Na een beknopt overzicht van hetgeen ter voorbereiding van de oplossing van het veldgeschut-vraagstuk te onzent is geschied, volgt de mededeeling, dat het nieuw aan te schaffen snelvuurveldmaterieel zal zijn van „*het Kruppsche hydraulische stelsel van 7.5 c.M. L/30*”.

De Regeering heeft dus het stelsel gekozen, dat op het oogenblik in het buitenland algemeen ingevoerd wordt en dat ook in onze militaire literatuur door meerdere schrijvers met nadruk was aanbevolen. Vooral voor deze laatsten zal het eene voldoening zijn, dat hunne voor een deel op theoretischen grondslag gegeven adviezen door de practijk der proefnemingen zoo volkomen zijn bevestigd.

Verdere mededeelingen omtrent de inrichting van het materieel worden in de M. v. T. niet gedaan; men ervaart dus niet, of het aan te schaffen veldgeschut zal overeenkomen met het h. t. l. beproefde, dan wel met het onlangs in Zwitserland aangenomene, wat ten aanzien van projectielgewicht, algemeene gewichtsverhoudingen, enz. niet geheel onverschillig is.

Ten aanzien van de hoeveelheid aan te schaffen materieel wordt vermeld, dat elke veld-, rijdende- en depôtbatterij zal bestaan uit 6 stukken en 12 caissons, dat de 3 bestaande en het 4^e op te richten regiment veldartillerie op voet van oorlog elk zullen beschikken over 6 batterijen (in 2 afdeelingen) en eene depôtbatterij, dat het Korps Rijdende artillerie 2 batterijen zal tellen, en dat „eene algemeene reserve van 24 stukken „en 48 caissons beslist noodig geacht (wordt), ook om uit de depôts, bij „mobilisatie, zoo spoedig mogelijk per regiment eene reserve-batterij te „kunnen vormen, met de bedoeling deze te doen dienen ter versterking „van de divisie-artillerie, dan wel toe te voegen aan legerafdeelingen, „die, afgescheiden van het veldleger, bestemd zullen worden voor bijzondere opdrachten bijv. kustbewaking, als anderszins”. Voorts worden voor de artillerie-munitietreinen 200 caissons (door wijziging van bestaand materieel te verkrijgen) noodig geacht. In het geheel zullen alzoo be-

noodigd zijn: 204 stukken en 408 caissons met de bijbehorende munitie, terwijl eindelijk nog op een 25-tal voertuigen, zoomede het vereischte paardentuig, voor het nieuw op te richten regiment gerekend moet worden.

De totale kosten worden geraamd op 7 millioen gulden (waarvan *f* 235.000 invoerrechten weder in de schatkist terug zullen vloeien); hiervan zal \pm 1.3 millioen in het binnenland verwerkt worden, waarvan $\frac{3}{5}$ door de burgerlijke nijverheid. Aanschaffing en aanmaak zullen derwijze plaats hebben, dat de leveringen in 1905 afloopen of voorbereid zijn, terwijl voor 1906 op wijziging van bestaand en te benutten materieel gerekend wordt.

Achtereenvolgens zal hiertoe beschikt moeten kunnen worden: in 1903 over *f* 425.400; in 1904 over *f* 3.355.600; in 1905 over *f* 2.886.500 en in 1906 over *f* 332.500.

Het voor 1903 aangevraagde bedrag strekt in hoofdzaak tot aanschaffing van ééne volledige batterij, welke als z.g. *oefeningsbatterij* gedurende eenige zomermaanden in de Legerplaats bij Oldebroek zal verblijven en o.a. het personeel der bereden artillerie in behandeling en gebruik van het nieuwe materieel c.a. zal onderwijzen. Nu, in verband met de geheel gewijzigde vuurtechniek en -tactiek, welke het snelvuurmaterieel vereischt, met het tegenwoordige materieel allicht geen schietoefeningen meer gehouden zullen worden, schijnt ons dit een uitstekend middel om — zelfs onder vermindering van de gewone jaarlijksche uitgaven — officieren en kader voor de behandeling en het gebruik van het nieuwe materieel zoo goed mogelijk voor te bereiden.

Ofschoon de jaarlijks benoodigde bedragen telkenmale op de begrooting gebracht zullen worden, bestaat niettemin het voornemen de totale uitgaaf — als van buitengewonen aard zijnde — zooveel noodig over 15 jaren (den kortst mogelijk geachten levensduur van het nieuwe geschut) te verdeelen. Indien n.l. blijkens de Staatsrekeningen betreffende de dienstjaren 1903—1906 door de uitgaven voor snelvuurveldgeschut tekorten mochten ontstaan, zal ten laste van elk der jaren, die daarna nog tot 1918 verloopen zullen, boven de gewone amortisatie een zoodanig bedrag tot aankoop van Nationale Schuld moeten worden besteed, dat het geheele tekort, door de hier bedoelde uitgaven ontstaan, in 1918 zal zijn aangezuiverd.

De meerdere, jaarlijksche uitgaven, welke het gevolg zullen zijn van het oprichten van een 4^e regiment veldartillerie worden geraamd op *f* 340.000, de aanschaffing van het bij de nieuwe organisatie meer benoodigde aantal paarden — 234 — op *f* 140.000, te verdeelen over 2 jaar. Hierbij zij aangeteekend, dat gerekend wordt: 1°. op het trekken van meer kader uit de militie, in verband waarmede het aantal vrijwillig dienende onderofficieren en minderen eenigszins verminderd zal worden; 2°. op eene vredessterkte van 52 paarden per batterij, ongerekend de jonge paarden, die in de sterkte der depôts zullen tellen; 3°. op behoud van het zelfde aantal treinpaarden, als tegenwoordig *in het geheel* aanwezig is.

Boekaankondiging.

Die drahtlose Telegraphie in ihrer Verwendung für nautische Zwecke von RUDOLF BLOCHMANN. *Leipzig und Berlin*, 1903. B. G. TEUBNER.

Deze brochure bevat eene voordracht, welke door Dr. BLOCHMANN in het „Deutsche nautische Verein” op 23 Februari 1903 te Berlijn gehouden is.

Zij bevat, behalve een algemeen overzicht van hetgeen onder draadlooze telegrafie verstaan moet worden, eenige mededeelingen omtrent de bezwaren, die, ten gevolge van het zich in alle richtingen verspreiden der electriche energie, aan het practisch gebruik daarvan verbonden zijn, met name het onderscheppen van berichten, het niet kunnen bepalen van de richting, waaruit een sein ontvangen wordt, en het ontstaan van storingen op het ontvangstation, doordien energie, van andere electriche bronnen dan het afzendstation afkomstig, hare werking op het eerstgenoemde mede doet gevoelen.

Deze bezwaren acht S. grootendeels te overwinnen door toepassing der door hem genoemde „*elektrische Strahlentelegraphie*”, waarbij met gebruikmaking van eene, in electriche zin, donkere kamer en eene lens van parafine, de electriche stralen zich, geconcentreerd en samengehouden, in ééne richting rechtlijnig voortbewegen en met behulp van eene dergelijke lens en donkere kamer op het ontvangstation worden opgevangen. Storing of het opvangen van berichten, door andere stations dan dat van bestemming, zou bij volmaakt rechtlijnige beweging natuurlijk geheel uitgesloten zijn. Ten gevolge van de verspreiding ontstaat echter een hoek van 10° , waarbinnen de electriche stralen zich voortplanten, alzoo overeenkomende met 1 à 2 streken op het kompas. Daarbuiten kan echter van storing, enz. geen sprake zijn. Op zeer groote afstanden zal deze wijze van telegrapheeren, in verband met de aardkromming, wel nimmer bruikbaar zijn; tot dusverre werden echter op afstanden van 1.5 KM., die men tot 10 KM. hoopt te kunnen uitbreiden, goede uitkomsten verkregen. Voor nautische doeleinden verwacht S. van de toepassing van zijn stelsel voornamelijk groote voordeelen bij nevel, zoowel ten behoeve van de plaatsbepaling, met behulp van 2 landstations, als ter voorkoming van aanvaringen.

Marsch eener divisie door W. VOSMAER, Kapitein van den Generalen Staf. *Haarlem*, 1903. VINCENT LOOSJES.

In dit boekje geeft S. een uitgewerkt voorbeeld van den marsch met veiligheidsmaatregelen eener geheel voltallige divisie op voet van oorlog, niet om daardoor een model voor eene colonne-indeeling te geven, maar om gelegenheid te vinden de plaatsing en bestemming van al het personeel en materieel, bij eene mobiele divisie aanwezig, tot in bijzonderheden aan te geven, daardoor verschillende voor meerdere uitlegging vatbare vraagpunten op te lossen en te gelijk een denkbeeld te geven van de marsch lengte van het geheel en van de onderdeelen.

De S. vestigt er onze aandacht op, dat op blz. 15 verzuimd is, den staf van de geneeskundige afdeeling, sterk 11 hoofden en 10 paarden, aan het hoofd der $\frac{2}{3}$ verbandplaatsafdeeling te plaatsen.

Voorts had het, o.i., duidelijkheidshalve, en ten deele in afwijking van het in het Voorwoord gestelde, aanbeveling verdiend: bij de zware telegraafbrigade ook te vermelden de daarbij aanwezige 0.9 KM. kabel voor waterdoorgangen; bij de 2^e telefoonbrigade bij den telefoonwagen te herhalen „met 8 KM. draad” en bij den pontontrein den naam: ponton- en schraagwaggen te gebruiken in stede van pontonwaggen en schraagwaggen, elk afzonderlijk.

Wij kunnen dit boekje ter raadpleging en bestudeering zeer aanbevelen.

Ter aankondiging ontvangen:

Marsch eener divisie door W. VOSMAER, Kapitein van den Generalen Staf. *Haarlem*, 1903. VINCENT LOOSJES.

Wetenschappelijk nieuws voor iedereen. Maandelijksch tijdschrift onder hoofdredactie van H. J. BARTELS. *Hardinxveld*. B. D. K. BUSÉ.

Stelselmatig geordende inhoudsopgave der 33 verschenen jaargangen van het Indisch Militair Tijdschrift door C. F. H. TÜCKERMANN, Redacteur van het Tijdschrift. *Batavia*, 1903. G. KOLFF EN CO.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

BELGIË.

Gedurende de groote herfstoefeningen zijn dit jaar 4 *motor-cyclettes*, model *Red Star*, voor den kondschapsdienst gebezigd. (Mil. Woch., N°. 105.)

DUITSCHLAND.

TRACTEMENT DER OFFICIEREN IN FRANCS.

RANGEN.	JAARLIJKSCH TRACTEMENT.		OPHELDERINGEN.
	Maxi- mum.	Mini- mum.	
Legerkorpscomt.....	40.000	„	Het aangegeven tractement is het totaal van het gewone tractement en van alle door de betrokken officieren, als regel, genoten toelagen. Onder het maximum zijn deze berekend voor klasse A (Berlijn en eenige andere groote steden); onder het minimum voor klasse II. (Behalve klasse A, bestaan 4 klassen, in welke de verschillende garnizoenen, in verband met de meer of minder dure levenswijze, zijn ingedeeld.) De legerkorpscommandanten wonen in eene Rijkswoning; in hun tractement is begrepen 2.500 frcs. voor hun archivist. (B. d. I. P., 1903, N ^o . 466.)
Divisiecomt.....	26.497	23.509	
Brigadecomt.	17.400	14.588	
Regimentscomt.....	14.102	11.973	
(Niet bij de Cavie.)			
Regimentscomt.....	14.112	12.236	
(Cavalerie.)			
Hoofdoffr., geen Regts. Ct... (Cavie. en rijde. Artie.)	10.252	8.853	
Hoofdoffr., geen Regts. Ct... (Andere wapens.)	10.582	8.931	
Kapitein 1 ^{ste} kl.....	7.815	6.416	
(Cavie. en rijde. Artie.)			
Kapitein 1 ^{ste} kl.....	7.585	6.241	
(Andere wapens.)			
Kapitein 2 ^e kl.....	6.390	4.991	
(Cavie. en rijde. Artie.)			
Kapitein 2 ^e kl.....	6.085	4.741	
(Andere wapens.)			
1 ^{ste} Luitenant.....	3.480	2.810	
(Cavie. en rijde. Artie.)			
1 ^{ste} Luitenant Artie.....	3.445	2.802	
1 ^{ste} Luitenant	3.075	2.505	
(Niet bereden.)			
2 ^e Luitenant (bereden).....	2.820	1.817	
2 ^e Luitenant (onbereden) ...	2.685	1.755	

De nieuwe „Militärvorlage” omvat *de oprichting* van: 3^e bataljons bij eenige infanterie-regimenten, aan de West- en Oostgrens, die slechts 2 bataljons tellen; 4 machinegeweer-afd^{n.}; 7 eskadrons jagers te paard; 1 regiment veldartillerie; 3 bespanningsafdeelingen voor de vesting-artillerie en 4^e compagnieën bij de 3 telegraafbataljons.

Hierdoor zal een nieuw (24ste) legerkorps aan de Oostgrens gevormd kunnen worden, waarvoor Graudenz, Thorn of Allenstein als standplaats in aanmerking zouden kunnen komen. (Streffleur, Oct.)

De Allg. Schw. mil. Zeit., N°. 39, beschrijft een nieuw *toestel* om den *geweerloop* inwendig met heete olie te *reinigen* (Heis-Oel-Spritzapparat), dat bij het 1ste Bat. van het Inf. regt. N°. 180 goed volstaan heeft. In 1 à 1½ uur kunnen 2 man daarmede 150 geweren schoonmaken.

Nieuw verschenen: Der Feldzug 1814 in Frankreich von v. JANSON. Berlin, 1903. Prijs f 7.15. Het is een deel van het boekwerk: „Geschichte der Befreiungskriege 1813—15, waarvan reeds verschenen is: Der Herbstfeldzug 1813 von FRIEDERICHs. Berlin, 1903. Prijs f 9.10.

ENGELAND.

De Oct. afl. van de Intern. Revue geeft een uitgebreid overzicht van de *samenstelling* der *Engelsch-Indische strijdkrachten*.

Elke batterij veld- en rijdende artillerie zal voortaan beschikken over 48 *geweren*, welke, als volgt, verdeeld worden: 6 bij de afstandmeters en verkenneren, 12 bij de bedieningen der stukken, 2 aan 2 hoefsmeden, 18 bij den gevechts- en 10 bij den bagagetrein. De geweren moeten door de personen, aan welke zij uitgegeven zijn, gedragen worden; zij mogen niet aan de voertuigen bevestigd worden. (Rev. d'A., Sept.)

FRANKRIJK.

Volgens de France mil., N°. 5871, zullen proeven genomen worden met een *draagbaar machinegeweer*.

Eigenschappen: Vuursnelheid 40 sch. p. min.; Schootsverheid 3000 M.; gewicht 4½ KG., lengte als van het Lebelgeweer. (Mil. Woch., N°. 106.)

Het Mil. Woch., N°. 106, ontleent aan de France mil., N°. 5873, een overzicht van de voorschriften voor de leiders van cavalerie-manoeuvres.

Aan de Gaulois, Nos. 6449/50, ontleent het Mil. Woch., N°. 109, een overzicht van de op 28—29 Aug. ten Z. O. van Parijs gehouden oefening in den geneesk. dienst te velde, waaraan 4 Regt^{n.} Inf. en 2 bat^{n.} veldart. (totaal ± 5000 man) hebben deelgenomen.

De Neue Mil. Bl., N°. 13, bespreekt de *cavalerie-manoeuvres*, waaraan ook Hotchkiss-machinegeweren, sedert eenigen tijd ingedeeld bij eene batterij van het 25ste Regt. veldart^{ie.}, deelnamen.

Streffleur, Oct. en Mil. Woch., N°. 115, geven een overzicht van de *sterkte en indeeling* van de *koloniale troepen* volgens de begroting voor 1904.

Nieuw verschenen: Des principes de la guerre. Conférences faites à l'école supérieure de guerre door F. Foch. Paris-Nancy, 1903. Prijs f 5.50.

(Uitvoerige bespreking in Jahrb. A. u. M., Oct.)

Instruction du 8 févr. 1903 sur le matériel de tir et les champs de tir de l'infanterie. Paris. (Uitvoerige bespreking in Streffleur, Oct.)

Les flottes de combat en 1903 par BALINCOURT. Paris 1903. (Bespreking in Streffleur, Oct.)

ITALIË.

Volgens l'Esercito italiano, N°. 37, *vervoerde* de lijn Belluno-Treviso na de groote manoeuvres in Venetië binnen 24 uren zonder eenige storing *4000 man troepen* met bijbehorende voertuigen.

Het Mil. Woch., N°. 114, vermeldt de volgende *cijfers* uit het *rapport* van het Centr. Comité van de Ital. Ver. van het *Roode Kruis* over 1902. Er waren 242 sub-comité's en 89 vrouwelijke secties met totaal 20.000 leden; 2410 gemeenten stonden eene jaarlijksche bijdrage toe. Het personeel bestond uit 925 artsen, 156 apothekers, 244 commissarissen, 174 beambten voor de administratie, 97 geestelijken en 2019 ziekenoppassers. Het vermogen bedroeg 6.858.000 Lire, ten deele vastgelegd in 49 oorlogshospitalen, ieder bezittende 50—100 bedden, 54 ambulances voor het gebergte, 15 verbandplaatsafdeelingen, 44 afdeelingen voor hulpverlening bij treinongelukken, 1 ambulance te water en 2 uitrustingen voor hospitaalschepen. Verder nog eene zeer aanzienlijke hoeveelheid reserve-materieel.

Streffleur, Sept. en Rev. mil., Oct. geven een overzicht van de bepalingen betreffende het huwen van manschappen; de eerste geeft bovendien eenige cijfers over de remonteering.

JAPAN.

Organ, Band 67, Heft 2, geeft eene korte beschrijving van de proefsgewijze (bij de 1ste en 7^e Divisie) ingevoerde draagbare veldtent.

De „Umschau” van de Jahrb. A. u. M., Oct. geeft eene korte *beschrijving* van het *nieuwe Japansche 6.5 m.M. geweer M. 1897*. Het is een Mauser-repeteergeweer met gewijzigde kamer.

Lengte zonder bajonet 1.27 M., met baj. 1.66 M.

Gewicht „ „ 3.9 KG., „ „ 4.085 KG.

Lengte patroon 76 m.M.

Lading 2.14 Gram rookzwak buskruit van JTABASKI.

Gewicht patroon 22.44 Gram.

„ mantelprojectiel 10,4 Gram.

Aanvangssnelheid 725 M.

De sabelbajonet heeft eene klinglengte van 55 cM.; de ziel heeft 6 trekken van 20 cM. spoed. Het vizier loopt van 400—2000 M., voor korte afstanden is eene keep aangebracht in den viziervoet. Het magazijn kan 5 patronen bevatten.

OOSTENRIJK-HONGARIJE.

Schietproeven op ransels. De Armee-Schiesschule te Bruck a/d Leitha heeft deze proeven genomen met het Oostenr. geweer M. 88-90; hardlooden kogel met St. mantel van 15.8 G.; $V_0 = 620$ M. Hierbij is gebleken, dat de bescherming door één ransel verleend op afstanden beneden 600 M. onbeteekenend is. Twee achter elkander geplaatste ransels houden op 400—600 M. 50% der kogels tegen; 3 ransels verleenen volkomen bescherming. Tusschen 375 en 600 M. heeft de ransel echter het voordeel een weinig duidelijk doel te vormen en daardoor de werkzaamheid van het vuur te verminderen. Op te merken valt, dat de inhoud der ransels bij treffen vrijwel vernield wordt. (Rev. d'A., Sept.)

Het *ontwerp-exercitiereglement* voor de troepen te voet is vervangen door een *reglement*. Danzer's A. Zeit., N°. 40, geeft eene korte bespreking van de veranderingen.

De Int. Revue, Oct., geeft een artikel over de proeven met machinegeweren, bestemd voor de cavalerie en voor den bergoorlog. In beproeving zijn 2 afdeelingen, elk van 2 geweren (stelsel MAXIM): de cavalerie-machinegeweer-afd. en de berg-machinegeweer-afd.

RUMENIË.

Aan de Rev. mil. Suisse van Juli ontleent de Umschau der Jahrb. A. u. M., Sept., een belangrijk bericht over het *gevechtsschieten* van eene Rumeensche *snelvuurveldbatterij* (KRUPP). (Zie ook het Mil. Woch., N°. 104.)

RUSLAND.

De Minister van Oorlog gaf, bij zijn bezoek aan Port Arthur, in het belang van de fysieke ontwikkeling der troepen, last tot het doen beoefenen van de vischsport en tot het aanschaffen van het daartoe noodige materieel. (Raswjeedtschik, N° 675.)

Te Kroonstadt wordt eene school voor telegraphie zonder draad voor officieren en kader geopend. (Raswjeedtschik, N° 676.) S.

De Rev. d. Cercle mil., N°. 39, geeft eene korte beschrijving van de *nieuwe onderzeesche boot*, welke zich voor het nemen van proeven in de haven van Kroonstad bevindt.

TURKIJE.

Streffleur, Oct., geeft een uitvoerig overzicht van de *sterkte van het leger* in Aug. 1903.

ZWITSERLAND.

Het Mil. Woch., No. 100, ontleent aan de France mil., No. 5856, eenige *gegevens* omtrent *proeven* met goeden uitslag met een *nieuw bergkanon* KRUPP op de schietplaats bij Thun, op de Zwiefal-berg en ten slotte in 1902 in het hooggebergte genomen. Op 2400 M. kreeg men de zelfde

goede uitkomsten, als met het oude berggeschut op 1800 M., terwijl één enkel stuk geschut de zelfde uitkomsten gaf als eene geheele oude batterij.

Ondanks de lengte van de affuit, kan het kanon overal snel in stelling gebracht worden; men heeft echter 4 (in plaats van vroeger 3) muilieren noodig. In de sneeuw bij 14° R. voldeed het materieel even goed. De proeven worden dit jaar met 2 kanonnen voortgezet.

ZWEDEN.

TRACTEMENTEN DER OFFICIEREN IN KRONEN.

RANGEN.	OFFICIEREN.		OPMERKINGEN.
	in garnizoen (actieve dienst).	niet in garnizoen.	
Generaal.....	12.055	—	Totaal van het tractement, de dagelijksche toelage en de vergoeding voor woninghuur. 1 kroon = ± f 0.67 ⁵ . (Belg. mil., 1903, N ^o . 1680.)
Kolonel.....	9.390	9.090	
Luitenant-Kolonel.	7.325	6.925	
Majoor.....	6.825	5.982	
Kapitein 1 ^{ste} kl..	5.360	4.822	
" 2 ^{de} "...	4.360	3.822	
Luitenant 1 ^{ste} kl..	2.995	2.866	
" 2 ^{de} "...	2.515	2.086	
Tweede-Luitenant.	2.215	1.786	